

หน้าปก ๒๕๖๓

อธิบาย
ตำนานกฎหมาย

โดย

พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์
ผู้สอนณโรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม
พุทธศักราช ๒๔๗๔

สำนักหอสมุด

คำนำ

ก่อนที่จะพูดถึงตำนานกฎหมาย เราควรจะต้องรู้เสียก่อนว่า อะไรที่เรียกว่ากฎหมาย

คำว่ากฎหมายนี้ ตามลักษณะธรรมศาสตร์เคยเข้าใจกันอย่างกว้าง ๆ ว่า คือ ระเบียบที่ผู้มีอำนาจเหนือใครวางกำหนดสำหรับความจำเป็นของผู้ที่อยู่ใต้อำนาจ เป็นคำบัญชาอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะให้กระทำ หรืองดเว้นไม่กระทำสิ่งใด เมื่อผู้บัญชานั้นมีอำนาจที่จะบัญชาได้ โดยถ้าผู้ใดไม่ทำตามแล้ว จะบรรดาลให้เกิดผลร้าย หรือทำโทษได้ อำนาจที่จะทำโทษนี้เป็นส่วนสำคัญของคำบัญชามิฉะนั้น ความประสงค์เหล่านั้น ก็จะกลายเป็นคำบอกเล่า กำหนดกิจการกระทำเท่านั้น การที่จะได้รับผลร้ายหรือได้รับโทษนี้ ก็โดยอำนาจคำบัญชาเท่านั้น หรือจะพูดอีกอย่างหนึ่ง ก็คือผู้นั้นมีหน้าที่จะกระทำตามผลร้าย หรือโทษที่จะได้รับเมื่อขัดคำสั่งบัญชา เรียกว่า การบังคับให้เป็นไปตามคำบัญชา ตามภาษาฝรั่งเรียกว่า Sanction นี้เป็นแต่บอกให้ทราบเป็นเล่า ๆ ว่า กฎหมายคืออะไร ใครเป็นผู้ออกกฎหมาย และอะไรบางอย่างที่เป็นคำ

บังคับบัญชา แต่ทำไมใช้กฎหมายนั้น ของคไ้จะไม่กล่าว
ในที่นี้ ซึ่งจะนอกวงที่กำหนดไว้โดยไม่จำเป็น

เมื่อเรารู้แล้วว่า อะไรคือกฎหมาย เราควรจะรู้
ต่อไปควยวว่า กฎหมายเป็นมาอย่างไร สมัยเดิม ๆ จะ
คนควหาหลักฐานมาอ้างอิงไ้โดยาก เทาที่ปรากฏใน
กฎหมาย ๒ เลม นอกจากกฎมณเฑียรบาล ปี จุลศักราช
๗๒๐ ณะบับ ๑ ลักษณะกบฏศึก จุลศักราช ๗๒๕ กับ ๘๕๕
รวม ๒ ณะบับ และพระราชกำหนดเกา จุลศักราช ๘๘๘
อีกณะบับ ๑ แลว ก็ไม่มีพระราชกำหนดกฎหมายที่ออกไ้
เกาเกินปี จุลศักราช ๑๐๐๑ ขึ้นไป

กอนแต่นั้นชาวเขาเขาใจวว่า คงจะได้ยอมรับข้อ
บัญญัติในสาสนาและจารีตประเพณีขึ้นบังคับคคิความ หรือ
ตามทีผู้ชำระคคิคิดเห็นว่า เป็นธรรมที่จะตัดสินเช่นนั้น ตั้ง
ทีเราจะเห็นไ้ในคคิตัวอบางทีอางไว้ในพระอัยยการ
ลักษณะธรรมศาสตร์ว่า ครนอยูมาามีบุรุษ ๒ คน ทำไร
แดงไ้กลกัน เมื่อปลุกแดงนั้น เอาคินพุนเป็นถนนกลางแดง
ก็เลื่อยพาคผานขามถนนเขาคคิเนื่องเป็นอันเคียวกัน เมื่อ
เป็นผลนน บุรุษทั้ง ๒ ต่างคนต่างเก็บแดง จึงเกิดวิวาท
วาทา พวกนี้มายังมโนสารอำมาตย์ให้บังคับคคินั้น มโน

ล้ารอำมาตย์ จึงบังคับว่าไว้แต่มีถนนกลาง แดงอยู่ใน
 ไร่ของผู้ใดก็เป็นของผู้นั้น มโนล้ารอำมาตย์บังคับคดีไม่
 เป็นธรรม บุรุษคนหนึ่งมีเต็มใจจึงเอาคดีไปกราบทูลแก่
 พระมหาสมมุติราชา ๆ จึงให้อำมาตย์คนหนึ่งไปพิจารณา
 คนแดงอันขามถนนนั้น จึงอำมาตย์ผู้นั้นเลิกคนแดงขึ้นคู้ไป
 ตามปลายบอคจึงกลับเอายอคมาไว้ตามคน บุรุษทั้ง ๒ ก็
 สรรเสริญพระเจ้ามหาสมมุติราชาว่าพระองค์บังคับบัญชา
 เป็นธรรม นี้จะเห็นได้ว่าผู้ตัดสินเพียงเล็งเอาความเป็น
 ธรรมเป็นใหญ่ในเมื่อจะตัดสินคดีความ เพราะในสมัยนั้น
 คงจะไม่มีบัญญัติบทกฎหมายขึ้นใช้ดุจดังสมัยนี้

ที่ว่า อะไร เป็นธรรมนั้นพูดยากเห็นจะต้องแล้วแต่
 ความนิยมของฝูงชนเป็นสมัย ๆ ไป และแม่แต่ในสมัย
 เดียวกันก็ความเห็นเอกชนอาจแตกต่างกันได้มิใช่น้อยดัง
 จะเห็นได้ในหนังสืออธิบายว่าควยกกฎหมายของกรม
 ราชบุรี คั้งนี้ ความคิดว่าอะไรคือ อะไรจริงหรืออะไรเป็น
 ยุติธรรม อะไรไม่ยุติธรรม มีบอที่ เกิดขึ้นหลายแห่ง
 เช่น ความสำนึกต่าง ๆ ในเมืองไทยคำพิพากษาเก่า ๆ
 อาจความยุติธรรมขึ้นตั้งเสมอ แต่คำที่เรียกว่ายุติธรรม
 เป็นคำ ไม่ใช่ เพราะเป็นกาที่ทุกคนเห็นต่างกันตามนิสัย

ซึ่งไม่เป็นกิริยาของกฎหมาย กฎหมายต้องเป็นยุติ จะเขียนแปลลอกออกไปมิได้ แต่เขาเถียงไคว่าอย่างไรเป็นยุติธรรม ไม่ยุติธรรม ทุกเมื่อทุกเรื่อง นอกจากนี้ควรอ่านหนังสือคำอธิบายว่าควยัญญา ของพระเจ้าพญาเชอพระองค์นั้น (กรมราชบริ) ว่าไว้ดังนี้

ความยุติธรรมที่ยกขึ้นเป็นบทคดีที่จริงเป็นการเลื่อนลอย ควยเหตุวายยุติธรรมนั้นเป็นแต่ความเห็นของบุคคลบางพวกที่เห็นดังนี้ แต่บางพวกเห็นดังนี้ ตรงกันข้าม จะเอาเป็นยุติไม่ได้ และที่แท้จริงในคดีตัวอย่างเรื่องไรแดงพิพาทนั้น คำว่าเป็นธรรม หรืออันหนึ่งยุติธรรมก็มีความเห็นแตกต่างตรงกันข้ามอยู่แล้ว

ในเมื่อไม่มีพระราชกำหนดกฎหมายหรือบทพระอัยยการที่จะนำมาใช้บังคับคดีแล้ว นอกจากอ้างความยุติธรรม ยังมีการยกเอาแบบแผนจารีตประเพณีมาใช้บังคับคดีควย คดีตัวอย่างที่ไม่มีตัวบทกฎหมายที่จะใช้บังคับคดีนั้น คงจะเห็นได้ในกฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จปีจุลศักราช ๑๕๖๕ มีความว่า พระบาทสมเด็จพระเอกาทศวรรุ์ เสด็จสถิตย์อยู่ณพระที่นั่งบัลลังก์รัตนมหาราษฎาสาท โดยบูรพาภิมุข พระเกษมราชสุภาวดี กราบบังคมทูลพระมหากรรณา

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัวว่า + จินนงษ์
 จินกิงเซ็ง วิวาทูแก่กันวาทู จินนงษ์เขาสำเภาจินกิงเซ็งไป
 คาชาย สำเภาคองพายอ๊ปป่าง จินกิงเซ็งเขาของ
 สำเภาคะคึกเอาคาสำเภอกันจินนงษ์ ขาพระพุทธเจ้ามีรูปที่
 จะเรียกให้ฉันใด ขอพระเจ้ายู่หัวมีพระราชโองการ -
 พิพากษา จึงพระพุทธเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเอกาทศธรรม
 มีพระบรมราชโองการดำรัสว่า ถ้าลูกคาวาณิชเขา
 สำเภานาวาแก่กันไปคาชายยังประเทศใดอันสุดคหฬาวา
 เขียวและสำเภาคองพาย และเส้ากระโคงหัก และยัง
 ถูกคลื่น และอ๊ปป่างแตกเสียหายก็ดี เป็นการกำหนด
 อายสำเภานั้น และจะเอาคาสำเภอกันมีได้ เหตุ
 ใดจึงกล่าวคังนี้ เหตุว่าถึงกาลวิบัติแห่งสำเภา

กับในลักษณะ เบ็ดเสร็จอีกบทหนึ่งมีความว่า ในปี
 รุศีกกราช ๑๙๐๖ พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดี เสด็จจน
 พระที่นั่งมิ่งเกล้าภิเษก โดยบูรพาพิมุข จึงขบวนเรือมาพระราช
 บังคมทูลพระกรุณาว่า พันพาลหาความจายศ ขุนพิชัย
 สงคราม วาจางสามเกียน ลงเรือขุนพิชัยสงคราม เมื่อ
 ไปวัดโปรดศีลธรรมเกียนทองเปียบคางแกจายศ ออยูมา
 ประมาณ ๕ - ๖ วัน ผู้รายแทงสามเกียนตาย จะไคมี

ผิดแผกด้วยผู้ใดหาผู้มีได้ ผิดแก่กับจ่ายศ ถ้ามจ่ายศ ๆ ปฏิ
 เสธ แต่มีคำพิรุชบาง พิจารณามือออก ชาวพระพุทธรเจ้า
 ขอ เรียบพระราชปฏิบัติจะควรลงโทษตั้งลือ จึงมี
 พระบัณฑิตแกชุนธรณีบาลว่า ทวยราษฎรผู้ใด ผิดแผกแซก
 อ่างเป็นกรณีสาเหตุแก่กันพน ๗ เคื่อนเอาเป็นสาเหตุนั้น
 มิได้ ภายใน ๗ เคื่อน ผู้รายลอมพัน แทน ทบ คี มีบาค
 ุเจ็บลมตาย อกลักปลนสคมภ์ เผา เรือน และพันแห่งชาว
 ฆ่า โค กระบือ เผา และลักสิ่งของในไร่ ในสวน ทำ
 รายประการใด ๆ พิจารณาเป็นลัตย์ ในหลวงโทษและปรับ
 ใหม่โดยขนาด ถ้าเป็นแต่พิรุช พิจารณามือเป็นลัตย์ ให้
 เอาประกันและทัณฑ์บนไว้ ถ้าหากคนพิรุชมิได้เอาแต่ทัณฑ์
 ไว้

เราจะเห็นได้ในคดี ๒ เรื่องนี้ว่า เมื่อไม่มีศวมท
 กฎหมายหรือบทพระอัยยการจะนำมาชำระคดีใดก็ทรง -
 พระกรุณาไปรคเกลา ๆ พระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย
 ไปตามควร คือ ตามที่เป็นยุติธรรม หรือตามแบบแผน
 ที่มีมาแล้ว ดังที่ปรากฏในหนังสือคำอธิบายว่าควยลัญญา
 ของพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงราชบุรี หนา ๓ มีดังนี้
 ว่า ในเรื่องใดที่ไม่มีกฎหมายเป็นอักษรดง ก็องวินิจฉัย

ตามกฎหมายธรรมดาที่ยกขึ้นไว้ ไม่ผิดกับกฎหมายที่มี
มีด้ายลักษณะอักษรและกฎหมายธรรมดานั้น ก็คือความประ
พจน์หรือแบบที่นิยมกันในฝูงชนต่าง ๆ ในโลกนี้ หรือจะ
กล่าวเพื่อที่จะให้เป็นการจริงกว่านี้ ว่าที่ศาลคิดเทียบตั้ง
ขึ้น เพื่อประโยชน์จะให้ทำชอบบังคับอื่น ๆ เป็นการเคิน
สควกคอบานเมือง

ในสมัยเดิม ๆ ที่ว่าไม่มีตัวบทกฎหมายที่จะนำมา
ชำระคดี ความนั้นไม่เป็นของแปลกปลาดอันใด ผู้ชำระ
คดีอาจนำจารีตประเพณีหรือข้อบัญญัติในศาสนามาใช้ได้
ดังที่ปรากฏในหนังสือคำอธิบายกฎหมาย ของพระเจ้าฟ้าง
เอน กรมหลวงราชบุรีดิอานมาข้างคุณ ในสมัยโรมันมีศัพท์
กฎหมายในภาษาลาตินคำหนึ่ง อ่านว่า 'Jus Naturale'
ซึ่งผู้ชำระความนำมาใช้บังคับคดีในเมื่อไม่มีกฎหมายบังคับ
คำ Jus Naturale นี้ เดิมมาจากภาษกรีกหมายความว่า
ว่า กฎธรรมชาติ คือ ความนิยมใช้ในระยะมนุษยชาติ
หรือจะพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือความเป็นธรรม ความเสมอ
ภาคเท่ากันนั่นเอง

จารีตประเพณีที่ใช้เป็นบทบังคับคดีความนั้น ชาวเจ้า
เคยอธิบายไว้ในหนังสือธรรมศาสตร์ครั้งหนึ่งดังนี้ ครั้น

กระนั้น กฎหมายมิได้หมายความว่า เป็นคำบัญชา แต่โดย
 มากเป็นธรรมเนียมที่ประพฤติต่อ ๆ กันมา ในครั้งนั้นคน
 ยอมรวมกันเป็นหมู่ เป็นเหล่ามีระเบียบขอบังคับซึ่งเกิดจาก
 ธรรมเนียม มิได้มีรัฐสภาธิปัตย์หรือผู้ใดออกกฎหมายเหลา
 นั้น และการที่ใคร่ประพฤติตาม ๆ กันมา ก็มีใจว่ามีความ
 กลัวเกรงว่าบุคคลผู้ใดจะทำโทษ แต่มักกลัวบาป กลัว
 อะไรต่ออะไร ซึ่งเป็นสิ่งที้นอกอำนาจมนุษย์ ธรรมเนียม
 ที่ใคร่ประพฤติกันมานี้ มีอยู่ก่อนที่ใคร่เกิดมีรัฐบาล และเมื่อ
 ใคร่เกิดตั้งบ้าน ตั้งเมือง กันขึ้นก็คือ ธรรมเนียมเหลานั้นก็
 เพียงใคร่เป็นระเบียบขอบังคับประพฤติต่อ ๆ กันมา รัฐสภา
 ธิปัตย์ไม่ใคร่เป็นผู้ออกกฎหมาย ในชั้นแรก เช่นตัวอวยพ
 ในครั้งเมืองอินเดียนเคียวตำบลหนึ่ง ซึ่งมีการรบราฆ่าฟันกันมาก
 แลวภายหลังใคร่ตั้งเป็นบ้านเมืองขึ้น มีพวกแขก ๒ - ๓
 คน ปกครองตามแบบ Discipline ทหาร ต่อมามี
 ชายผู้หนึ่ง ชื่อ รูดบิสซิง มีอำนาจวาสนามาก รวยอำนาจ
 มาไวเลียดคนเคียว ซึ่งในครั้งแรกนึกคิดว่า รูดบิสซิง จะ
 ตั้งตัวเป็นรัฐสภาธิปัตย์ ออกคำบัญชาเป็นกฎหมาย แต่เขา
 มิได้ทำเช่นนั้น ราษฎรที่อยู่ใต้อำนาจยังใจธรรมเนียมเป็น
 ขอบังคับความเป็นไปของเขา ในคราวครั้งวายุหนึ่ง ก็มี

ศาลชำระความพิจารณาระหว่างเขา ตามแบบธรรมเนียม
ประเพณีที่ไซตอ ๆ กันมา มิใช่กฎหมายของ รูดยีสซึ่ง

ที่นำมากล่าวอีกในข้อนี้ ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าธรรมเนียม
นิยมประเพณี เป็นข้อที่จะยกมาไซชำระคดีใด ๆ ใดใน
สมัยเดิม ๆ อย่างเต็มตามที่กล่าวมาแล้วว่า พระราช
กำหนดกฎหมายที่ออกไซนั้น คือ ในปีจุลศักราช ๑๐๐ เศษ
เป็นนุอย่างคำ และแม่จะได้ออกกฎหมายไซแล้วก็ตี ก็หา
แพร่หลายที่ราษฎรทั้งปวงจะรู้อะไรจะทราบคอยไม่ เพราะ
กฎหมายนั้นจัดทำขึ้นเพียง ๓ ฉบับ คั้งที่ปรากฏใน
พระอัยยการ ลักษณะพระธรรมนูญว่า จึงทรงพระกรุณา
โปรดเกล้า ๆ จัดหาตุลาการของตุลาการที่มิสตีปัญญา
ใด ๑๑ คน ชำระพระราชกำหนดบทพระอัยยการ อันมี
อยู่ในหอหลวง ตั้งแต่พระธรรมนูญขึ้นไปให้ถูกถวนตาม
มาตี และเนื้อความมิใดผิดเพี้ยนซ้ำกันใด จัดเป็นหมวด
เป็นเหล่า แล้วทรงพระอัสสาเห ตรงชำระคดีแปลงซึ่ง
บทอันวิปลาคนั้น ให้ชอบโดยยุติธรรมไว้ ควยพระทัย
ทรงพระมหากรุณาธิคุณ จะให้เป็นประโยชน์แก่กษัตริย์อัน
จะดำรงแผ่นดินไปในภายหน้า ครั้นชำระแล้ว ให้
อาลักษณ์เขียนเล่มหนึ่ง ๓ ฉบับ ไว้ห้องเครื่องฉบับหนึ่ง

ไว้หอหลวงณะบับหนึ่ง ฦศาลหลวงสำหรับลูกขุนณะบับหนึ่ง
 ปุคตราพระราชสิทธิ์ พระคชสิทธิ์ บัวแก้ว ทุกเล่มเป็นสำคัญ
 ถาพระเกษม พระไกรสิทธิ์ เชิญพระสมุคพระราชกำหนดคบท
 พระอัยยการออกมาพิพากษากิจคดีใด ๆ ลูกขุนทั้งปวงไม่
 เห็นปุคตราพระราชสิทธิ์ พระคชสิทธิ์ บัวแก้ว ๓ ควงนี้ไซร
 อยาให้เชื่อฟังเอาเป็นอันขาดทีเดียว

ทั้งนี้จะเห็นไควา แมแต่ลูกขุนตระลาการ ก็ไม่
 ทราบพระราชกำหนดคบทพระอัยยการเป็นรายละเอียค
 ประการใด บังรายฎรแล้ว นาจะไม่มีโอกาสไควาบท
 กฎหมาย ที่ตนตอง เคารพนั้นมีเป็นประการใด การสำรวจ
 ชำระพระราชกำหนดคบทพระอัยยการในปีจุลศักราช ๑๑๖๖
 ที่กล่าวมานี้ เทากับการรวบรวมกฎหมายสยาม เป็น
 ประมวลกฎหมายที่ก่าตั้งทำอยู่เวลานี้ หากแต่ในคราวนั้น
 มีไคตั้งเลขมาตราใหม่ แต่ไคเขียนเรียงเป็นลักษณะตาม
 ลำคับที่ควรเป็น ซึ่งเลขมาตรา เลขปีศักราช จึงไม่เป็น
 ลำคับตามวิธีเลข ๑ - ๒ - ๓ ถึง ๑๐๐ ถึง ๑๐๐๐
 ฉะนั้น

คังจะไคเห็นในกฎหมายราชบุรี ซึ่งพระเจ้าฟ้าง
 เขอ กรมหลวงราชบุรีทรงหมายเหตุ ไคค่วมทไควา กฎ

กฎหมาย ๒ เล่ม ซึ่ง เป็นแบบอย่างใช้กันมา อันถือว่าเป็น
 กฎหมายสำหรับบ้านเมือง หรือซึ่งใดเป็นต้นฉบับของ
 กฎหมายเล่มนี้นั้น ตามที่ใดอ่านสั่ง เกตุคุณในบาญแผนก แต่
 เดิมกระจัดพลัดพรายไม่เป็นหมวดหมู่ ครั้นมาเมื่อวัน
 พฤษหส์บศึ เดือน ๓ ขึ้นค่ำ ๑ ปีชวด คักราช ๑๑๖๖ ทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมการ ๑๑ นายเป็นผู้
 ตรวจชำระพระราชกำหนดกฎหมายเก่าใหม่ แล้วรวบรวม
 รวมเข้าเป็นบทพระราชบัญญัติอันเดียวกัน ในลักษณะ
 เหล่านี้บางบทซ้ำกัน และบางบทก็ซ้ำกันในลักษณะเดียว
 ก็มี ลักษณะอื่นก็มี ทำให้ผู้อื่นสงสัยว่า บทหลังยกบทก่อน
 เสียแล้ว หรือในลักษณะนี้ยกในลักษณะนั้น เพราะบทนั้น
 อยู่หน้า บทนี้อยู่หลัง เดือนที่ออกประกาศออกหลังกว่ากัน
 แต่ที่จริงหาควรมีความสงสัยไม่ เพราะเห็นได้ว่า ตาม
 บาญแผนกใดรวมเป็นประกาศฉบับเดียวกันแล้ว เหมือน
 ออย่างว่าลักษณะทั้งหลายได้ประกาศให้ใช้ในวันเดียวกัน
 หมศ วัน เดือน ที่ลงไว้ต้นลักษณะแต่เดิมนั้นไม่ เป็นสำคัญ
 และการชำระสำเนาพระราชกำหนดกฎหมาย เมื่อปี
 จุลศักราช ๑๑๖๖ นั้น เป็นครั้งหลังที่สุด ก่อนใดออก
 ประกาศกฎหมายลักษณะอาชญา ดังที่ปรากฏในคำพระราช

ปรารภดังนี้ ทรงพระราชดำริว่า พระราชกำหนดกฎหมาย
 สำหรับพระราชอาณาจักรสยามนี้ บรมกษัตริย์แต่โบราณ
 สมัยได้รับคำภีร์พระธรรมศาสตร์ของมุนีสาราจารย์ ซึ่ง
 เป็นกฎหมายในมัชฌิมประเทศมา เป็นหลักของกฎหมายแล้ว
 และเมื่อมีเหตุอันใดเกิดขึ้น อันจะคัดลिनควยพระธรรม -
 ศาสตร์มิได้ โดยกฎหมายพระธรรมศาสตร์ไม่กล่าวถึงก็ดี
 หรือโดยประเพณีและความนิยมในสยามประเทศฉีกกันกับ
 มัชฌิมประเทศก็ดี บรมกษัตริย์แต่ปางก่อนก็ทรงตั้งพระราช
 กำหนดบทพระอัยยการขึ้นไว้เป็นแบบแผนสำหรับพิพากษา
 คดีนั้น ๆ ที่จะมีขึ้นในภายหน้า พระราชกำหนดบทพระอัยย
 การนี้ ก็เป็นกฎหมายสำหรับพระราชอาณาจักรเพิ่มเติม
 ขึ้นโดยลำดับมา และพระราชกำหนดบทพระอัยยการที่ได้
 ตั้งมาเป็นครั้งเป็นคราวนี้ เมื่อล่วงเวลาชานานเขา ก็มี
 มากมายซับซ้อนกัน เกิดลำบากแก่การจะพิพากษาอรรถ
 คดี โดยทราบาน เมื่อเปลี่ยนแปลงมาพบเขตต์ล่วงสมัยที่
 จะต้องใช้พระราชกำหนดบทพระอัยยการที่กษัตริย์พระองค์
 ก่อน ๆ ได้ทรงบัญญัติหลายชั่วอายุคนแล้วบ้าง หรือโดย
 เหตุที่พระราชกำหนดบทพระอัยยการเก่าขัดขวางกับที่บรม
 กษัตริย์ภายหลังได้ทรงตั้งขึ้นมา ในเวลาที่ถึงความ -

ลำบากเกิดขึ้น เช่นนี้ พระเจ้าแผ่นดินจึงโปรดให้ประชุม
 ลูกขุนณศาลาอันเป็นเจ้ากระทรวงฝ่ายตุลาการ พร้อมควย
 ลูกขุนณศาลาหลวงอันมีตำแหน่งในฝ่ายตุลาการตรวจชำระ
 พระราชกำหนดกฎหมาย และทรงพระราชวินิจฉัยให้ยก
 เลิกบทกฎหมายที่พ้นเวลา และมิควรจะใช้ยกเลิก คง
 ไว้แต่ที่ใช้ได้ จักรเยียบเข่าเป็นลักษณะ มีหมวกหมุและ
 มาตรา ให้คนทั้งหลายลงรูบทกฎหมายงายขึ้น และเป็น
 ความสะดวกแก่การพิพากษาอรรถคดีทั้งปวงทั่วไป เป็น
 ราชพระเพณีสืบมาแต่โบราณที่เคียวคังนี้ และการตรวจ
 ชำระพระราชกำหนดกฎหมายคังว่ามานี้ ครั้งหลังที่สุดได้
 มีเมื่อจุลศักราช ๑๑๖๖ ปีชวดฉอดศก รัตนโกสินทรศก ๒๓
 ในรัชกาลแห่งสมเด็จพระปรมหาราช พระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ในเวลานี้เรามีประมวลกฎหมาย
 ลักษณะอาชญา ร, ศ, ๑๒๗ และประมวลกฎหมายแพ่งและ
 พวณิชย์บรรพ ๑ - ๒ - ๓ และบรรพ ๔ ซึ่งประกาศ
 แล้ว แต่ยังไม่ได้กำหนดเวลาใช้ ส่วนบรรพ ๕ - ๖ ยัง
 กำลังชำระสรรพ ซึ่งหวังว่าในไม่ช้าคงจะได้เห็นผล
 สำเร็จ

ความคำราราภาษาฝรั่งก็ว่า ครึ่งเต็ม ๆ ได้อาศัย
 สาสนา จารึกประเพณี สิ่งทีคิดว่าเป็นผิดถูกขึ้นบังคับคดี
 ความ อย่างที่ชาวพม่าจะกล่าวไว้ในเรื่องบอกเกิดของ
 กฎหมายว่า เดิมก่อนฝูงชนรวบรวมกันอยู่เป็นประเทศ
 บานเมือง มีผู้เป็นอธิปัตย์ปกครองระวางทุกซ่ของราษฎร
 นั้น ฝูงคนยอมแยกกันอยู่เป็นหมู่เป็นก๊ก และคนในก๊กหนึ่ง
 หรือต่างก๊กกันก็ดี ยอมมีการติดต่อกองประพฤติกิจการ เกี่ยว
 ของซึ่งกันและกัน ความผิดถูกยอมมีเกณฑ์เป็นขอเขาใจกัน
 ว่าอะไรควร หรือไม่ควรประพฤติ ขอบัญญัติในสาสนา
 ยอมเป็นที่มาแห่งกฎหมาย ไม่แต่ในสมัยกรุงโรมและ
 กฎหมายโรมัน แม้แต่ในกฎหมายยุโรปในเวลานี้ ก็มีบท
 กฎหมายอยู่ไม่ใช่น้อย ซึ่งไต่บัญญัติขึ้นเพราะมีขอบัญญัติใน
 สาสนาอย่างนั้น ในแถบตะวันออก เช่น พวกฮินดู และ
 พวกมะหะหมัดก็ ขอบัญญัติในสาสนาเป็นที่มาโดยตรงแห่ง
 กฎหมายบังคับบัญญัติที่มาสืบตลอด ขอที่กฎหมายเดิมมาจาก
 สาสนา และก่อนประกาศใช้บังคับตามขอบัญญัติในสาสนา
 เป็นขอบังคับกิริยา อาการ ของบุคคลนั่นเอง แม้ใน
 กฎหมายเก่าของเรา ก็ปรากฏในลักษณะตัวเมียคั้งนี้ เช่น
 มาตรา ๑ ว่า "สามีศรัทธาในพระสาสนา สละภรรยา

และทรัพย์สิ่งสิ้นสรรพเหตุ บวชเป็นภิกษุสามเณรแล้ว ลิน
 เคิม ลินสมรสของชายสิทธิแกหญิง" ซึ่งขอบัญญัติในศาสนา
 ก็เช่นเดียวกัน คือว่า พระภิกษุยอมมีทรัพย์สมบัติสิ่งใดไม่
 ใด หรือเช่นในอีกมาตรา ๑ ว่า "หญิงชายราษฎรอยู่กิน
 เป็นผัวเมียกัน ถ้ามีศัตรูทาสละภรรยาและทรัพย์สิ่งของ
 บวชเป็นภิกษุสามเณรแล้ว และสึกออกมาจะคืนกินอยู่ควย
 หญิงอีกไซ้ร ถ้าหญิงนั้นมิสมัครเป็นภรรยาชายนั้นต่อไปก็
 ความใจหญิง เพราะวาบวชแล้วขาดจากผัวเมียกัน ถ้า
 ชาย ๑ ลูก ๑ ชนขึ้นหญิงนั้น ทานให้ใหม่ชายคู่ทำแกหญิง
 หมายนบน" นี้ก็คือในพระศาสนา ภิกษุสามเณรมีภรรยาไม่
 ใด ผิดวินัยบัญญัติ กับอีกมาตรา ๑ ว่า "พระภิกษุสามเณร
 ผิดเมียทานถึงชำเรา ชื่อว่าปราชิก ให้ออกเสีย แล้ว
 ให้ใหม่โดยพระราชกฤษฎีกา และถ้าพระภิกษุสามเณร
 อยู่ในศีล ทำทราจารกิจผิดวินัย ทำร้ายควยหญิงหาผัวมี
 ใดถึงชำเราเป็นสุตย์ไซ้ร ชื่อว่าปราชิก ให้ออกลง
 โทษ" ๒ มาตรานี้ทำให้เห็นว่า วินัยอันเป็นบทบัญญัติใน
 ศาสนา ถ้ามีใครทำผิด ก็มีบทบัญญัติให้เป็นโทษใดเหมือน
 กัน นอกจากพระพุทธรศาสนาแล้ว ที่เกี่ยวกับศาสนา
 พราหมณ์ก็มีอยู่บ้างเหมือนกัน เช่น ในลักษณะมฤคกมาตรา

๑ มีว่า "หญิงหม้ายมีผัว ๒ คน หญิงหม้ายมีผัว ๓ คน หญิงหม้ายมีผัว ๔ คน อย่าให้หญิงนั้นโคตรทรัพย์มรดก — พรหมณ์ผู้มรดกภาพนั้นเลย เหตุใดจึงมิโคตรทรัพย์ส่วนแบ่ง บั้น เหตุว่าหญิงนั้นเป็นหญิงแพศยา มีผัวแล้ว ๒ — ๓ — ๔ คน มิควรแบ่งปันส่วนนั้น" ที่จริงกฎหมายไทยเราเดิม เคยโคตรทรัพย์เนื่องมาจากกฎหมายพรหมณ์มีอยู่บาง คั้งที่ กลาวไว้วงตนแล้วว่า พระราชปรรณีในกฎหมายลักษณะ อาชญา กลาวห้ามคั้งนี้ ทรงพระราชดำริว่า พระราช กำหนดกฎหมายสำหรับพระราชอาณาจักรสยามนี้ บรม กษัตริย์แต่โบราณสมัยได้รับคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของมุนี สาราจารย์ ซึ่งเป็นกฎหมายในมัชฌิมประเทศมาเป็นหลัก ของกฎหมายแล้ว และเมื่อมีเหตุอันใดเกิดขึ้น อันจะคัด ลินควยพระธรรมศาสตร์ไม่ได้ โดยพระธรรมศาสตร์ไม่ กลาวถึงก็ดี หรือโดยประเพณีและความนิยมในสยาม ประเทศผิดกันกับมัชฌิมประเทศก็ดี บรมกษัตริย์แต่ปางก่อน ก็ทรงตั้งพระราชกำหนดบทพระอัยยการขึ้นไว้เป็นแบบแผน สำหรับพิจารณา เหตุและคดีอย่างนั้นที่จะมีขึ้นในภายหน้า คัมภีร์พระธรรมศาสตร์นี้ เคยเขียนไว้เป็นภาษาล้านสักฤช และภาษาล้านสักฤชนี้เป็นภาษาที่ตายนานแล้ว ส่วนระเบียบที่

เอามาใช้ในเมืองไทยนั้นเขียนเป็นภาษามคธ และเห็น
 จะเป็นควยเหคุนี้เอง ในเมื่อจักรวรรดิระสรวงกฎหมาย
 ซึ่งจำต้องใช้ภาษามคธและเปรียญเขาเป็นกรรมการเกี่ยว
 ของควย เพราะเป็นผู้รู้ในภาษามคธ เช่น ในเมื่อราวปี
 จุดศักราช ๑๑๖๖ นั้น ก็มีนามพระมหาวิชาธรรม นายควน
 เปรียญเป็นกรรมการอยู่ควย จักรวรรดิระสรวงพระราช
 กำหนดคบทพระอัยยการรวบรวมขึ้นเป็นแห่งเดียวกัน ซึ่ง
 หมอบรัดเดไคค์คัดลอกเอามาตีพิมพ์เป็นเล่ม เรียกว่า
 กฎหมาย ๒ เล่ม ซึ่งเป็นชื่อไคคินกันอยู่เนื่องนิศย์ แล้ว
 ภายหลังพระเจ้าพญาเชอ กรมหลวงราชบุรี ฯ ไคค์คขึ้น
 ใหม่ มีคำอธิบายบทที่ยกเลิก และที่คงใช้อยู่ เป็นที่สตรวจ
 แกการเลาเรียนวิชากฎหมายมาก เรียกชื่อวากกฎหมาย
 ราชบุรี นอกจากคราวตรวจชำระกฎหมายครั้งนี้แล้ว ก็มี
 ปรากฏในกฎหมาย ๒ เล่มวา ไคคมีการชำระกฎหมายที่มี
 ชื่อวา บทรับสั่งพวถขนอนตามทีปรากฏชื่อต่อมา เรียกว่า
 กฎ ๓๖ ขอนั้น มีนามพระราชครู พระครูเทพอยู่ควย ใน
 การชำระระสรวงทีวาคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ทีนำมาใช้
 เป็นภาษามคธนั้น เราจะเห็นไค้ในลักษณะพระธรรม
 ศาสตร์ ในกฎหมาย ๒ เล่มกล่าวไว้ดังนี้ "อันวาคัมภีร์

อันใดเป็นประโยชน์แก่สัตว์โลก ปรากฏชื่อว่า
 คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ อันพระมโนสารฤาษี กล่าวไว้ใน
 คุณดะบายควมคธภาษา นำสืบกันมาตั้งอยู่ในรามัญประเทศ
 ควมภาษาแห่งรามัญชาติ ในกาลบัดนี้ผู้เป็นวินิจฉัยอำมาตย์
 จะยังรู้เป็นอันยากในสยามประเทศนี้ เหตุคั้งนั้น อันว่า
 ถ้าจะคบบเตงซึ่งคัมภีร์พระธรรมศาสตร์นั้นควมสยามภาษา
 นี้ ทานทั้งหลายจึงฟังซึ่งคัมภีร์พระธรรมศาสตร์แต่สำนัก
 แห่งเรากล่าวแต่คนไหเป็นลำดับไปคั้งนี้ ผู้กปราชญ์ผู้วินิจฉัย
 ด้ยคดี จึงรู้ในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์นั้น ควมประการคั้ง
 กล่าวต่อไปนี้ทำนองเดียวกับคัมภีร์พระธรรมศาสตร์อันเป็น
 ประมวลรวบรวมกฎหมายฮินดูในสมัยโบราณนี้ ในครั้ง
 โรมันก็มีกฎหมายที่เรียกกันว่ากฎหมาย ๑๒ โต๊ะ เกิดแต่
 การที่พวกโรมันคิดเห็นว่า กฎหมายควรให้ทราบทั่ว ๆ กัน
 จึงเขียนค้วบทกฎหมายนั้นลงไปบนโต๊ะ รวมเบ็ดเสร็จ
 เป็น ๑๒ โต๊ะ จึงหมุคขอความ แลวนำโต๊ะนั้นไปคั้งไว้ให้
 ราษฎรมีโอกาสได้อ่าน ได้ทราบ อำนาจและหน้าที่ของ
 คน กฎหมาย ๑๒ โต๊ะ และกฎหมายพระมนู หรือที่เรียก
 กันว่ากฎหมาย ๒ เดม ว่าคัมภีร์พระธรรมศาสตร์นั้น ผู้
 ด้กเขียนกฎหมายโบราณกล่าวว่า กฎหมายทั้งในแถบ

ตะวันออกและแถบตะวันตก ย่อมเคล้าคละปะปนเกี่ยว
เนื่องในศาสนา ธรรมเนียมและจรรยา หรือลัทธิธรรมอัน
คือ สิ่งเหล่านี้ซึ่งแยกออกห่างค่างหากจากกัน ในชั้นหลังๆ
นี้เท่านั้น ตามที่โคกดาวมาแล้ว เรื่องความเป็นมาของ
พระราชกำหนดกฎหมาย ทั่วไปเราควรทราบถึงข้อที่
ใครเป็นผู้สร้างกฎหมาย ใครเป็นผู้ใช้กฎหมาย และใคร
เป็นผู้ชี้ขาดความผิดและถูกแห่งการใช้กฎหมายนั้น ๆ ใน
ชั้นนี้ ข้าพเจ้าอยากจะเริ่มค้นคว้าการถอยหลังมากอน
คือ เมื่อมีการห้ามว่ามีการละเมิดกฎหมายแล้ว ใครเล่า
จะเป็นผู้ชี้ว่าใครมีการละเมิดจริงหรือหาไม่ หรือว่ามี
การของใ้ให้แต่คงว่า อำนาจและหน้าที่ของบุคคลใด มี
เป็นประการใดแล้ว ใครเล่าจะเป็นผู้ชี้แต่คง ข้าพเจ้า
เห็นว่าสำหรับนักเรียนแล้ว ควรขอปรึกษาก่อนคนอื่น ส่วน
เมื่อใครอ่านจบมาแล้วแล้ว จะใคร่เริ่มถอยหน้าขึ้นไปถึง -
เรื่องอื่น ๆ และถ้ามีเวลาจะใคร่อธิบายกฎหมายบางบท
บางลักษณะที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้เทียบเคียงกับที่เป็นมาแล้ว ผู้
ชี้ขาดที่กล่าวในที่นี้ ข้าพเจ้าหมายถึงผู้พิพากษาชั้นนั้นเอง
หรือผู้พิพากษารวมกันเป็นศาลชำระความ แต่ข้าพเจ้าไม่
คิดจะอธิบายถึงพระธรรมนูญของศาล หรือวิธีพิจารณา

ความของศาลอย่างไรโดยฉะเพาะ เพราะหน้าที่ของ
 ขาพเจาจะอธิบายเพียงตำนานกฎหมาย ฉะนั้นในเรื่อง
 ศาลชำระความที่ขาพเจาจะพูดถึง เรื่องตำนานของศาล
 ตามวงเขตต์ที่กำหนดไว้ คือว่า ศาลชำระความนั้นมี
 ความเป็นมาอย่างไรจนบัดนี้

ตำนานศาล

เดิมการพิจารณาความในเมืองไทยนั้น แยกย้าย
 ไม่รวมอยู่ในกรม กระทรวงเกี่ยวกันอย่างสมัยนี้ คั้งที่จะ
 ใดเห็นตามพระราชกำหนดเก่า คั้งนี้ กรมมหาดไทย มี
 ปลัดนั่งศาลอยู่สำหรับหนึ่ง คือ ขุนบุรินทร์นั่งศาลหลวง ใด
 พิจารณาเนื้อความอุทธรณ์ และขุนเทพอาณาั่งศาลราษฎร
 ใดพิจารณาเนื้อความอาชญากรรมระดาการ และขุนอาญาจักร
 นั่งศาลตำรวจ ใดพิจารณาคดีแปลงความลายมือชื่อหมอล
 ความ และกรมกลาโหม ขุนประชาเสพรายฎร์ปลัดนั่งศาล
 ใดพิจารณาเนื้อความอาชญากรอก ซึ่งมีใคมีสัมพักนักการ
 ทำขมเหงผู้มีชื่อ และในกรมพระนครบาล ขุนงำเมือง
 ราษฎรปลัดนั่งศาล ใดพิจารณาความโจรผู้ร้ายปลอนสคมภ์
 เป็นความมหันตโทษ และกรมวังนั้นมีปลัดนั่งศาล ๓ คน

หน้านี้ไม่มีในต้นฉบับ

จำนำเสีย และมีผู้เบียดบังไว้เป็นอาญาประโยชน์ และ
พระสัสดีไคพิจารณาหมุ่ไพรหลวง ส้มลังก์ค และ เลวทนาย
เลวไทย และปันลูกหมุ่แก่กัน

ศาลต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนี้ มีอำนาจและหน้าที่
ต่าง ๆ กันดังต่อไปนี้ คือ :-

๑. ขุนเทพอาญา นังนศาลราชฎราชระความ
อาชญา ซึ่งจำเลยเป็นตระลาการ ความพระธรรมนุญ ปี
จุลศักราช ๑๑๕๔ มทที่ ๒ อันมีความว่า "ถ้าหาอาชญา
แก่กันว่า มิได้มีโฉนดคัมภ์หมาย ทำขมเหงูเกาะกุม ยึด
ชัก ผลักไล่ เอาทานมามัคยูก หุบถอง ตีคา จำจองไซ
ครวน ชื่อคา ไล่คั้งไว้โดยพละการเอง ลงเอาทรัพย์
สิ่งสิน สิ่งหนึ่งสิ่งใดมาไว้เป็นอาญาประโยชน์แก่อาคม
และทำขมเหงูลูกความก็ตี ทั้งนี้เป็นกระทรวงอาชญาศาล
ราชฎราชไคพิจารณา

๒. ขุนอาญาจักร์ นังนศาลตำรวจชำระคดีแปลง
การม ปลอมลายมือ ชี้ออ หมอความ ตามพระธรรมบท
ที่ ๓ อันมีความว่า "ถ้าหากันว่ามีไคเป็นญาติพี่น้อง ว่า
เป็นญาติพี่น้อง ประกัน เขาว่าความต่างกันก็ตี แต่งการม
เขียนหนังสือให้แกกราษฎรฟ้องร้องหาความกัน

กระทรวงอาชญาจักรได้พิจารณา "

๓, ขุนประชาเสพรามัญร ฝั่งศาลกลาโหมชำระคดีที่เป็นเนื้อความอาชญาออก ตามพระธรรมนูญบทที่ ๒ อันมีความว่า "ถ้าหาอาชญาแก่กันว่า มิได้มีโฉนดบัตรหมาย ทำขมเหงเกาะกุม ยื้อชักฉลักไล่ เอาทำนมามัดผูก ทูบถอง ตีคา จำจองไซ้ตรวน ซื่อคา โดยผละการลุงเอาทรัพย์สิ่งสิน สิ่งหนึ่งสิ่งใดมาไว้เป็นอาญาประโยชน์ ถ้าจำเลยมิได้เป็นตระลาการเป็นอาญาออก เป็นกระทรวงขุนประชาเสพรามัญรได้พิจารณา "

๔, ขุนงำเมืองรามัญร ฝั่งศาลกรมพระนครบาลชำระความโจรผู้ร้ายปล้นสดมภ์ อันเป็นความมหันตโทษ ตามพระธรรมนูญอันมีความว่า "ถ้าหากกันว่า ปล้นสดมภ์ฉกฉักเอาทรัพย์สิ่งของ ทองเงิน ฆาฏาเรือนตายกลางวัน กลางคืน และลักฉุกเมียไฟรฟ้าชาคนูทวน ลักขางมา เรือ เกวียน โคน กระบี่ เขาชองผาผูอนแพรพรรณ์ เส้นพัก ผัก ถั่ว เป็ด ไก่ อย่างไรก็ดี ทำชุกควยเมียทวนฆ่าพันกัน และจะกละ กระลือ กระหัง และทำยาแฝด ยาเมา รัคฉุกเสียบ สรรพการใด ๆ อย่างไรไซ้ เป็นกระทรวงนครบาล "

ไค้ชำระคดีที่จำเลยเป็นสมเ็นใน ตามพระธรรมบัญญัติว่า หากันว่าค่าสยประมาทประการใดก็คื และไค้ม หุยก หยอก ดวงแยงเมียบานลูกสาวหลานสาวทาน และ ขมขืนมิไค้ถึงชำเรากก็คื ทบถอง ตบตีควยไมควยมือ มิไค้ ถึงสาหัสก็คื กูหนี้ยีมลิน ชื่อขายของสิ่งใด ๆ ก็คื ราษฎร หังหลายไปมาอาศัย และมันลักเอาผู้คน ชาง มา ไค้ กระบือ ทรัพย์สิ่งใดของท่านเงาเรือน ซึ่งมีไค้ให้อาศัย มาพองหาเงาเรือนผู้ให้อาศัยก็คื ผัวเมียหยากันแบ่งสิ่ง ของ และผัวลักของเมีย ๆ ลักของผัว พ่อ แม่ พี่ น้อง ลูก หลาน ลักของลูกเขยลูกสะเไก ลูกเขยลูกสะเไกลักของ บิดามารดาฝ่ายผัวฝ่ายเมีย และรุกที่รุกแคนเตี้อกสวน และชัคเรือนชัครว และชวนทานไปฆ่าฟัน มีผู้มาอาศัย ของทานหาย และของตกก็คื และรัยสิ่งของฝากเขาจำนำ และพิกัดคายคนแก่ทานก็คื และเอาชาง มา ไค้ - กระบือ เรือ เกวียน สิ่งใดไปมิไค้บอกแก่เงาของ และ พรางวาไค้และขอไค้ ขาทานที่กันถึงสาหัส ดาลักของ เงาไปฝากมิรัยก็คื และของทานหายมีผู้ออกเก็บก็คื และ สิ่งอันไค้โครกของห้าม ถมนำลายหลคหัวทาน ตมทานก็คื ผัวทานมิอยู่คนขึ้นไปหา เมียบานถึงที่นอน ทานชุกควยเมีย

ท่าน และข่มขืนกอดจูบเมียท่านลูกท่านหลานท่าน ถึง
 ชำเราก็คือ สมคบเมียท่าน สมคบขาท่านก็คือ ถ้าจำเลย
 เป็นสมเ็น กรมวังไคพิจารณา

๖, ขุนอินทน์อาญาั่งในศาลกรมวังชำระคดีอาชญา
 วัง ตามพระธรรมนูญมีความว่า ถ้าหาอาญาแก่กันว่ามีไค
 โฉนคัมภ์ตร์หมาย ทำขมุแห่งเกาะกมุ ยื่อชักผลักได้ เอา
 ทานมามักคผูกทอบถองคिका จำจงไซ้ครวนชื้อคาไล่ไว้โดย
 พละการตนเอง ลงเอาทรัพย์สิ่งสินสิ่งหนึ่งสิ่งใดมาไว้เป็น
 อาณาประโยชน์แก่อาตมา ทั้งนี้เป็นประทรวงอาชญา ถ้า
 จำเลยเป็นสมเ็นในขุนอินทน์อาญาไคพิจารณา

คำว่าจำเลยเป็นสมเ็นนั้น คือเป็นขาหรือลูกหมู่ใน
 เจานาย หรือในกรมราชการฝ่ายใน หรือรู้ควาอาราม
 หลวง มีคำอธิบายในพระธรรมนูญคั้งนี้ ถ้าจำเลยเป็น
 สมเ็น คือในกรมพระเจาลูกเธอ พระเจาหลานเธออ้นท
 กรมมิไค และกรมฝ่ายในกรมแสงใน กรมแสงนอก กรม
 คลังใน กรมคลังวิเศษ ๑๒ พระก้านนชาย ๑๒ พระ
 ก้านนชวา และคายนเกยชาย คายนเกยชวา คัวเขาคน
 และกรมสนมพลเรือนชาย สนมพลเรือนชวา กรมรักษา
 องค้ชาย รักษาองค้ชวา กรมตำรวจในชาย กรมตำรวจ

ในชวา กรมสรรพากรใน และกรมมฤคก กรมช่างทอง
ช่างสนะ ชาวัดพระศิรสรเพ็ชย์ วัดเชตุพนธ์ วัดรามมา
วาศ วัดธรรมมิกราช วัดวันไชย วัดสวนหลวง วัดพระ
เมรุ วัดราชประดิษฐ์ วัดกุฎีทอง วัดโลกจุฑา วัดสย
สววรรค์ วัดอินทาราม

๗, ขุนกรมสุทธานั่งในศาลกรมวังชำระคดีที่เป็นเนื้อ
ความนครบาลวังตามพระธรรมนูญดังนี้ ถ้าหากันว่าปลน
สคมกั๊กเอาทรัพย์สินของทองเงิน ซาเอาเรือยนต์กลาง
วันกต่างคืน ลักลูกเมียไฟฟ้าซาคนทวน ลักขาง มาหรือ
เกวียน โคน กระบือ เขาของผาผอนแพพรพรรณ เส้นฝัก
ฝักถั่ว เป็ดไก่สิ่งใดก็ดี ทำชุกวย เมียทวน ซาพันกัน และ
จะกณะ กระสือ กระหัง ทำยาแฝดยาเมา ถ้าเนื้อความ
ไม่ถึงตายจำเลยเป็นสมโน ขุนพรมสุภาไคพิจารณา

๘, ขุนพินิจรับราชฎ์นั่งณศาลกรมพระคลังราชการ
ชำระคดีที่เป็นเนื้อความฝรั่งอังกฤษ วิด้นคา จีน, ญวน
ยี่ปุ่น แหกประเทศมลายู ตามพระธรรมนูญบัญญัติว่า ถ้า
ชาวกรุงก็ดี ชาวต่างประเทศก็ดีหาวิลาทคคคืออยความแก
ฝรั่งอังกฤษ วิด้นคา แหกเทศ แหกชวามลายู มักลัน ญวน
จีน ซึ่งเขามาสู่พระบรมโพธิสมภาร เป็นกระทรวงขุน

พินิจด้วยราชฎรโคพิจารณาว่ากล่าว

๙, ขุนโภชการราชฎรนั่งณศาลกรมมนา ชำระ ความเกี่ยวกับที่นา ตามพระธรรมนูญมีความว่า มีผู้ร้อง ฟ้องว่า ช่าง มา โคน กระบือ ปล่อยให้ไปกินเขา เป็นผลเป็นตนและรวง และที่นา วิวาทเถียงกันด้วยโค กระบือก็ดี คาคีกันด้วยเคียวไม่ปฏิญ และไม้หยาบเขาและ เชือกในที่นาที่สวน และไถเขาเป็นคนเสีย ไถที่ทับกันและ เกี่ยวขายกัน และเข็ญเกวียนเลือนลากทับเขาก็คือ ไม้ หยาบไม้เทศไม้หิงนาก็ดี และจุดเพลิงไหม้ที่นาตนเขาเสีย ก็ดี และไหม้เขาสุ่มในนาที่ลานก็ดี และเมล็ดเขาไหม้เสีย ก็ดี กรมมนาโคพิจารณา

๑๐, ขุนศรีราชบุตร นั่งณศาลกรมมฤคก ชำระ ความมฤคก พระธรรมนูญบัญญัติว่าให้ผู้รักษาทรัพย์มฤคก ทำบัญชีฎีกาฎาขึ้นแก่กรมมฤคกโดยลัทธิอุยวโคเปียบกบังอำ- พรางไว้ ถ้าหาทรัพย์มฤคกแก่นั้น ให้ขุนศรีราชบุตรเอา มาพิจารณาว่ากล่าว

๑๑, ขุนราชสุภาใจ นั่งณศาลแพ่งกลางชำระคดี วิวาททำร้ายกัน ตามพระธรรมนูญมีความว่า ห้ากันั้นว่าคา สบประมาณประการใดก็ดี และโลม หักหยอก ลวงแยง

เมียท่าน ข่มขืนลูกสาวหลานสาวท่าน คบตีควยไม้ควยมือ
มีถึงสาหัส กูหนีขี้มลินซื้อขายสิ่งของใด ๆ ผู้อาศัยลัก
ข่าง มา โคน กระปือ ของท่านเจอเรือ น ผู้เมียหยากัน
แบ่งสิ่งของ ผู้ลักของเมีย ๆ ลักของผัว ถ้าจำเลยเป็น
สมนอก เป็นกระทรวงแพ่งกลางพิจารณา

๑๒, ขุนสุภาเทพ ขุนสุภาการนั่งณศาลแพ่งเกษม
ชำระความแพ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินสมบัติ ตามพระธรรมนูญมั่ง
คืบว่า หากันว่ารุกที่รุกแดนเลือกส่วน ชวนท่านมาฆ่าพันมี
ผู้มาอาศัยเกิดของหาย รับฝาก รับเช่า รับจำนำ มั่งคืบ
ขายคนแก่ท่าน เอา ข่าง มา โคน กระปือ เรือ เกวียน
สิ่งใดไปมิได้บอกแก่เจ้าของ ขอโทษแก่ท่าน คบตีกันถึง
สาหัส ขาดลักของนายไปฝากผู้มีชื่อ ของท่านหายมีผู้ออก
เก็บ ถมนำดูายหุดคหัวท่าน คมท่าน สมคบบเมียท่านสมคบบ
ขาท่านก็ตี ถ้าจำเลยเป็นสมนอก เป็นกระทรวงแพ่งเกษม

๑๓, ขุนพรหมเทวี นั่งณศาลกรมแพทย์ชำระคดีที่
เกี่ยววิทายาอาคม ตามพระธรรมนูญมีความว่า หากันว่า
เป็น กระสือ กระหัง จะกณะ ชะมบ ไส่วานยาและทำ
เส้นห์ ทำยาแฝค ยาเมา และรีคดุกเลีย สารพัดทำทั้ง
ปวงประการแต่ที่มีถึงตายนั้นก็ดี พวามห่มณาจารย์ อา

อาจารย์โยคี หุ่นปวงเป็นโจทก์ก็ดี เป็นจำเลยก็ดี หา
ความกันเป็นแพ่ง อาชญาประการใดก็ดี เป็นกระทรวง
แพทยาศาสตร์พิจารณา

๑๔ ศาลกรมธรรมการ ชำระคดีที่เกี่ยวกับคณะ
สงฆ์สามเณร ตามพระธรรมนูญว่า ถ้าคดีสหาคความพระ
สงฆ์ เณร เณร ว่าตองอธิกรอัสตรีภาพก็ดี รูปชีเสพ
เมณฑธรรมควยพระ เณร เณร หรือคดีสหาค ทำผิดสิ่ง
ใด ๆ ในสิกขา เป็นกระทรวงธรรมการไต่พิจารณา

๑๕ ศาลพระคลังมหาสมบัติ ชำระคดีที่เกี่ยวกับสิน
หลวง ของหลวง ตามพระธรรมนูญอันมีความว่าผู้หนียืม
ทรัพย์สินในทองพระคลัง และหากันควยขนอนตลาด ทา
น้ำ เขิงเรือ น บรรคาขึ้นทองพระคลัง เป็นมูลคดีพระคลัง
ไต่พิจารณา

๑๖ ศาลพระคลังคดี ชำระคดีที่เกี่ยวกับลูกหมู ไพร
หลวง ตามพระธรรมนูญอันมีความว่า ถูพิพาทกันควย
บาวไพร เลวทาศ เลวไทย และปั้นหมูไซร กรมคลังคดีไต่
พิจารณา

๑๗ ขนบบรินทร์ ศาลหลวงในมหาดไทยชำระความ
อุทธรณ์ คือ ตามพระธรรมนูญว่าทวยราชฎ์ร้องฟ้องหา

อุทธรณ์แก่พระลดาการ และโรงศาลกรมใด ๆ ว่ามิเต็มใจ
 ให้พิจารณา ก็คือ ว่าพิพากษาความผิดสำนวนก็ คือ และหา
 ษระลาการผู้ถามความและถือสำนวน ว่า เป็นใจควยลูก
 ความ และถามความให้ผิดควยสำนวนมิใช่เป็นตามก็ คือ มิ
 รับ เขียนเอาว่ารับก็ คือ ให้การของขอ มิเขียนเอาก็ คือ
 และเขียนแลวดมกลับสำนวนเสียก็ คือ และคัดแปลงใบลัญช
 ก็ คือ และอันสำนวนเสียมิใช่ให้สิ้นสำนวนก็ คือ มิใช่เขียนท้าว
 พะยานตามสำนวน และอันคำคานเสีย มิใช่ถามพะยาน
 และอันคำทวงตั้งฐูละเสีย และอันโจทก์จำเลยเสีย มิใช่
 เอามาว่า และแนะนำเสียมส่อนลูกความ ทำชุกควย
 ลูกความ และเรียกคานหาให้ล่าเหลือ และอันรวนเนื้อ
 ความไว้ให้หาพบพระราชกำหนด และผิดกระทรวงดวง
 กรม และรองฟ้องทำทุกมิใช่ได้ควยพระธรรมนูญก็ คือ อนึ่ง
 กลาวหาพะยานว่าเขาควยข้างหนึ่ง มิใช่ควาเอาตาม
 ความเห็น และรู้เห็นแล้ว อาจมิรับ และซึ่งมิใช่รู้เห็นเขา
 รับสมอ้างเป็นพะยานอาษา คือใจมิฟังก็ คือ คั้งนี้ เป็น
 กระทรวงอุทธรณ์ ศาลหลวงใหญ่พิจารณา

ตามที่กลาวมาแถวข้างตนจะเห็นได้ว่า ครังนั้นไม่
 มีกรมกระทรวงใดมีหน้าที่ตราการพิจารณาพิพากษาคือ
 ความใดเกี่ยว คั้งกระทรวงยุติธรรมของเราเดี่ยวนี่ ผู้

มีหน้าที่พิจารณาคดีขึ้นอยู่ในกรมกระทรวงต่าง ๆ เช่น ศาลหัวเมืองฝ่ายเหนือขึ้นอยู่ในกระทรวงมหาดไทย ศาลหัวเมืองฝ่ายใต้ขึ้นอยู่ในกระทรวงกลาโหม และศาลหัวเมืองที่ขึ้นอยู่ในกรมท่าก็มีอยู่อีก และศาลนครบาลในกรุงเทพ ฯ ขึ้นอยู่ในกรมเมือง ศาลหัวเมืองที่ขึ้นอยู่ในมหาดไทยก็ดี ในกลาโหมก็ดี กรมท่าก็ดี ใ้ควาความทั้งความแพ่งและความอาชญา แต่ศาลที่ขึ้นในกรมเมืองที่เรียกว่าศาลในกรมพระนครบาลนั้น ใ้ควาแต่ความอาชญาอย่างเดียว ความแพ่งมีศาลที่เรียกชื่อว่า ศาลแพ่งกลาง และศาลแพ่งเกษม เป็นเจ้าหน้าที่ชำระศาลแพ่งกลางศาลแพ่งเกษมทั้ง ๒ ศาล หาขึ้นอยู่ในกระทรวงใหญ่ไม่ ฝ่ายกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงกลาโหม กรมท่าก็มีศาลในกรุงเทพ ฯ ควบตอเนื่องกับศาลในหัวเมือง รับความที่ศาลในหัวเมือง รับความที่ศาลในหัวเมืองที่ส่งขึ้นมา นอกจากที่ใ้คกกดาวมาแล้วยังมีศาลที่ขึ้นกรมท่าชำระความต่างประเทศอีก และศาลกรมนาชำระความเรือที่นา และศาลในกรมพระคลังมหาสมบัติชำระความภาษีอากรและหนี้หลวง นอกจากนั้นอีกก็มีศาลราชตระกูล ศาลกรมวัง ศาลกรมสุรัสวดี ศาลที่เป็นศาลธรรมดาในกรุง

เทพ ๆ ในครั้งนั้นก็คือศาลนครบาล ศาลกระทรวงมหาด
 ไทยและกดาโหม กรมท่าและศาลแพ่งกลาง ศาลแพ่ง
 เกษมคือเป็นศาลที่ชำระความโจรกรรมที่เกิดขึ้น ตาม
 ธรรมคา และความแพ่งที่ราษฎรเป็นกัน ศาลต่าง ๆ ที่
 ไคกดาวมานี้หาไม่อำนาจและหน้าที่เหมือนกับศาลสนาม
 สถิตยยุติธรรมในปัจจุบัน ในเวลานี้ศาลยุติธรรมมีอำนาจ
 พิจารณาพิพากษาคดีถึงเสรีจำนวน แต่ในสมัยนั้นการพิ
 จารณาและตัดสินความทั้งหลายแบ่งแยกหน้าที่เป็นส่วน ๆ
 เป็นกรมเป็นกระทรวง คือกรมรับฟ้อง เช่นพระราช
 กำหนดเกล้าบัญญัติไว้ดังนี้ อนึ่งดูและขาดดวงในกรมจะมี
 คดีวิวาทแก่ขาดดวงของพระเจ้าอยู่หัว และไพร่ฟ้าชาวแผ่นดิน
 คิน และขอขาดดวงเจ้าต่างกรมอื่น จะทำหนังสือฟ้องให้
 กรายทอดเจ้าต่างกรมหากความขอวิวาทนั้นไซ้ ก็ให้ส่ง
 ฟ้องนั้นไปให้แก่ขุนราษฎรพินิจจับผู้ถือพระธรรมนูญ ให้ได้
 ควบคุมพระธรรมนูญก่อน ถ้าเป็นกระทรวงใดให้ ส่งไปให้
 เจ้ากระทรวงพิจารณาตามโจทก์ตามจำเลยตามพระธรรมนูญ

นอกจากการยื่นฟ้องต่อกรมรับฟ้องแล้ว เจ้านาย
 บางพระองค์ก็ยังทรงช่วยรับเป็นพระธุระจัดการรับฟ้อง

ของคู่ความไว้พิจารณาตั้งปรากฏในพระราชกำหนดเกล้า
ตั้งนี้

ครั้นสืบมาผู้มีคดีกฎหมายร้องฟ้องตามกระทรวงบาง
หามิไค่บางเอาเนื้อความไปฟ้องใ้หกกราบทุกเขาฝ่ายหน้า
ฝ่ายหลัง ส้มเค็วพระเจ้าดุกเธอ หลานเธอ รับฟ้องไว้
จนไค่ส่งฟ้องนั้นได้ควยพระธรรมนูญให้พิจารณาตามกระ-
ทรวงหามิไค่ และขาหลวงเอาฟ้องนั้นไว้พิจารณามีรับตั้ง
ใ้หว่าเป็นเนื้อความ ผู้เขาผู้แกบาง เนื้อความข้างเคียว
บาง ใ้สืบคดีให้รู้จริงและเท็จบาง ครั้นตามรับเอาสัญญา
ผู้ฟ้องเป็นขออางขอต่อสืบสวนพะยานคุดหนึ่ง เนื้อความมีผู้
อาง บางที่ส่งฟ้องไปใ้หาคารวจใน ค่างจนอก ทหารใน
และขาทุกละอองธุลีพระบาทนอกนั้นใ้หว่าผู้มีชื่อมาพิจารณา
ตามฟ้องมิคองควยพระธรรมนูญก็มีบาง บางที่ดูความซึ่ง
พิจารณาอยู่นั้นไปฟ้องหาอัครธรรณะระดาการ และมีรับตั้ง
ใ้หว่าสำนวนยอมไม้ลัดคัยไปสืบสาวคุดแลเนื้อความนั้นคาง
ซาไปก็มีบาง และกฎหมายพระธรรมนูญสำหรับแผ่นดินก็
พ้นเพื่อนไป และครั้งนี้ทรงพระกรุณาไปรคเกลา ๆ ตั้ง
ว่าใ้หมีพระราชกำหนดกฎหมายไว้ว่า แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า
หามมิใ้หาหลวงเจาท่างกรมรับเอาฟ้องอานาประชา -

ราษฎรซึ่งหาแก่กันนั้น กราบทูลเจ้าต่างกรมสมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอเป็นอันขาดทีเดียว ต่อเมื่อใดมีผู้เอาเนื้อความมาฟ้องว่ามีผู้กระทำผิดคดีมิชอบเบียดบังพระราชทรัพย์เป็นเนื้อความขอโทษ จึงกราบทูลเจ้าต่างกรมและสมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอ รับเอาฟ้องกราบทูลพระกรุณาแล้วแต่จะทรงพระกรุณาไปรคเกลา ฯ ไปรคกระหม่อมตั้ง

กรมรับฟ้องหาใคร่ทำการไปตามลำพังไม่ เมื่อรับฟ้องของคู่ความไว้แล้ว ก็นำเสนอดูกขุนซึ่งเป็นคนหนึ่งต่างหาก ดูกขุนตรวจฟ้องว่าเป็นฟ้องแล้ว กรมรับฟ้องจึงไต่จัดการจ่ายฟ้องไปตามกระทรวง ดังปรากฏในพระราชบัญญัติราชบุรีครั้งนี้ ะ—

กรมรับฟ้องทำฟ้องเสนอดูกขุนที่เป็นกรมอยู่ต่างหากไม่ขึ้นกระทรวงเหมือนกัน เมื่อดูกขุนตรวจว่าเป็นฟ้องแล้ว กรมรับจึงจะไต่จ่ายฟ้องนั้นไปยังศาลนครบาล ศาลแพ่งกลาง ศาลแพ่งเกษม หรือศาลมหาดไทย กลาใหม่ กรมทำศาลหนึ่งศาลใดแล้วแต่ความนั้นจะลงในเขตอำนาจของใคร เมื่อไต่ส่งฟ้องไปครั้งนี้แล้ว ศาลนั้นจึงจะชำระไต่เมื่อกรมรับฟ้องไต่จ่ายฟ้องไปตามกระทรวง ตามศาลเขตท้องที่แล้ว กระทรวงและศาลทั้งหลายก็ชำระความ

เขตท้องที่แล้ว กระทรวงและศาลทั้งหลายก็ชำระความ
 นั้นจนเสร็จประเด็น แล้วส่งสำนวนไปยังลูกขุน เพื่อปรับ
 เป็นชั้นเป็นหลั่นกันไป คึงปรากฏในพระราชบัญญัติราชบุรี
 คึงนี้ เมื่อศาลทั้งหลายนี้ไต่ชำระความเสร็จสำนวนแล้ว
 ของส่งขึ้นไปยังลูกขุนให้ชี้ขาด และลูกขุนเมื่อไต่ชี้ขาดแล้ว
 ว่าผู้ใดผิด ผู้ใดถูก ยังกองส่งสำนวนไปให้ผู้ปรับ ให้วาง
 บทอิกตอไป สรุปความว่า เมื่อกรมรับฟ้องไต่รับฟ้องของ
 ราษฎรไว้แล้ว ก็นำเสนอลูกขุน คือ ขุนราษฎรพิณิจัย ๆ
 ตรวจเป็นฟ้องแล้ว กรมรับฟ้องจึงจ่ายไปตามกระทรวง
 ศาล ความที่ปรากฏในพระราชกำหนดเกาตั้งนี้ว่า ให้ผู้รับ
 ฟ้อง ผู้รับค่ากฎหมายของอาณาประชาราษฎร์ มีคดีเอาฟ้อง
 และค่ากฎหมายนั้นไปว่าแกุลูกขุนณศาลาณศาลหลวง ถ้าเป็น
 เนื้อความขอใหญ่ ให้กราบบัง คมทูลพระกรุณา ถ้าเป็น
 เนื้อความขอเบา มีพอที่จะกราบบังคมทูลพระกรุณา ก็ให้
 บังคับขุนราษฎรพิณิจัยผู้ถือพระธรรมนูญ ในพระธรรมนูญ
 เป็นเนื้อความกระทรวงใด ให้ส่งให้เจ้ากระทรวงนั้น
 พิจารณา เมื่อจ่ายความไปยังกระทรวงศาลแล้ว ครั้นลา
 การก็พิจารณาคดีนั้นไต่ความเท็จจริงประการใด ก็ส่งไป
 ยังผู้พิพากษาอิกตอหนึ่ง คึงที่ปรากฏในลักษณะอินทภาษ ซึ่ง

ซึ่งพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกดิมาลัยไว้ใน
 โศกหมายเหตุนั้น ปรากฏว่า ปรากฏการและผู้ที่พิพากษาแต่เดิมนั้นผิดกัน
 ปรากฏการเป็นผู้ชำระความเท็จจริง ผู้พิพากษาเป็นผู้
 วางบทกฎหมาย เมื่อใดความจริงขึ้นมาแล้ว ตั้งแต่เด็ก
 ใช้วิธีพิจารณาตามกฎหมาย ๒ เดิม ปรากฏการก็เป็น
 สุนัข เกี่ยวกับผู้พิพากษากระทำการซึ่งแต่เดิมแยกเป็น ๒
 หน้าที

ตามที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า อำนาจและหน้าที่
 ปรากฏการไม่ใคร่แยกจากราชการให้ขาดตอนไป การ
 พิจารณาความแพทยทั้งหมด มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายราชการเขา
 เกี่ยวของอยู่เสมอ ซึ่งผิดกับหลักกฎหมายที่มีว่า การใช้
 กฎหมายให้เป็นที่หน้าที่ของปรากฏการจะพิจารณาวินิจฉัย การ
 ที่ยอมให้ฝ่ายราชการเขาเกี่ยวข้องเป็นค้ำค้ำอยู่ควายนัน
 ย่อมจะเกิดการไม่สะดวกขึ้นได้ ดังปรากฏในพระราช
 บัญญัติราชบุรีคั้งนี้ ถ้าผู้ใดศึกษาประกาศต่าง ๆ ในส่วนนี้
 จะเห็นได้เห็นว่า อำนาจพิจารณาพิพากษาคืออยู่ในมือระ
 การนั้นใช้ไม่ได้ คั้งที่รัฐบาลเองก็ใคร่ประกาศแสดงความ
 อันนั้นหลายครั้ง ศาลกรมพระนครบาลอยู่ในกรุงเทพฯ จึง
 เห็นชัด มีประกาศของหลวงเป็นพะยาน ๒๖/๑๘/๒๕๖๓ แต่ในหัวเมืองที่

ผู้ว่าราชการ เป็นลัทธิวิชาของศาลก็ไม่ดีกว่ากัน

เหตุใดเล่าเราจึงกล่าวหาว่า ถาผู้ฝ่ายตุลาการเข้า
 เกี่ยวข้องในการพิจารณาพิพากษาคดีแล้ว ตุลาการเป็นผู้
 มีความคิด แะจะใ้พระเปรียบการเดินสะควกและไป
 ตามที่ตนคิด เห็นว่าเป็นการดี, เป็นการถูก บ้างที่ไม่ได้
 ระลึกรู้ถึงว่า มีบทกฎหมายอย่างไร และจะไ้บังคับให้
 เป็นไปตามนั้น ความขอนี้เมื่อมาในเมืองเจริญมีบทกฎหมาย
 บริบูรณ์ รัฐบาลจึงเห็นว่า มีกรมกระทรวงหนึ่งใ้หมื่อำนาจ
 หน้าที่ว่าความทางศาลใ้เคียว ^{คัวร์} และเมื่อไ้ตั้งกระทรวง
 ยุติธรรมขึ้นแล้ว ศาลต่าง ๆ ที่ใ้กระทรวงจัดกระจายอยู่ ก็
 ไ้รวบรวมขึ้นในกระทรวงนี้ มีเสนาบดีเป็นประธานเป็น
 ผู้รับผิดชอบ ตั้งปรากฏในประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม
 ลงวันที่ ๒๕ มีนาคม ร.ศ., ๑๑๐ คั้งนี้ มีพระบรมราช
 โองการคว่ำสั่งเหนือเกล้า ๆ ตั้งว่า ทุกวันนี้คดีของราษฎร
 ซึ่งเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันอยู่ตามโรงศาลทั้งปวงมีมากขึ้น
 ทุกวัน เพราะราษฎรพลเมืองมีการค้าขายเกี่ยวข้องของพันพัว
 กันถึงกันมากขึ้น ประการหนึ่ง ศาลที่จะพิจารณาคดีของ
 ราษฎรนั้นก็แยกย้ายอยู่หลายกระทรวง ทั้งผู้พิจารณา ผู้
 พิพากษาที่อยู่ใ้ที่ต่างกัน ผู้พิพากษาจะบังคับความชี้ขาด

ประบัลัตย์ คัคลิน ก็อาศัยแต่ในถ้อยคำสำนวนที่อยู่ในกระดาษ
 สุ่มค ไม่ได้เห็นด้วยจักขุ ในการพิจารณาเลยจึงเป็นช่อง
 อูบายการทุจริตของตระกูลและคุณความ แมแต่อย่าง
 คำ ก็เป็นการที่จะชักประวิงไห้ความซาไปไคตาง ๆ คคิ
 ของราษฎรจึงไคคังคางทับถมอยุคตามกระทรวงโรงศาล
 นั้น ๆ มากขึ้นทุกที กว่าจะแลวแต่ละเรื่อง ก็ชานานเป็น
 การเสียเวลาทำมาหากินของราษฎร ไคความลำบากใน
 เรื่องนี้เป็นอย่างมาก ไคทรงพระราชดำริจะแก้ไขเหตุการณ์
 เหล่านี้ไห้เรียบรอยคิขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์แกอาณาประ
 ชาราษฎรทัวพระราชอาณาจักร จึงทรงพระกรุณาโปรด
 เกลา ๆ ไคตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้น ไคบังคับคคิความ
 ทังปวงตามที่กล่าวคอไปนี้

ขอ ๑ กระทรวงยุติธรรมนี้ มีเสนาบดีเป็นประ
 ธาน เพื่อจะไคบังคับและแก้ไขการชัคของในคคิ และ
 รับผิดชอบในการพิพากษาและพิจารณาเป็นไปโดยสะดวก
 และเป็นยุติธรรม มีหน้าที่แผนกหนึ่งตางหากจากกกรม —
 พิพากษาและพิจารณาคคินั้น และมีเจ้าพนักงานสำหรับ
 กระทรวงความสมควร

ในข้อ ๑ ที่กล่าวไว้ว่า เสนาบดีมีหน้าที่แผนก ๑ ต่างหากจากการพิพากษาและพิจารณาคดีนั้น ก็เพราะเสนาบดีไม่ใช่ผู้พิพากษา แต่ตัวเสนาบดีเป็นข้าหลวงพิเศษจัดการศาลควยแล้ว ก็มีอำนาจทำการแทนหรือช่วยผู้พิพากษาอื่นได้ กับหนึ่งมีข้อที่ควรสังเกตตามประกาศฉบับนี้ ที่ว่ากระทรวงยุติธรรมนี้มีเสนาบดีเป็นประธาน เพื่อจะได้บังคับและแก้ไขการขัดข้องในคดี และรับผิดชอบในการพิพากษาและพิจารณาเป็นไปโดยสะดวก และเป็นยุติธรรม มีหน้าที่แผนกหนึ่งต่างหากจากการพิพากษา และพิจารณาคดีนั้น และมีเจ้าพนักงานสำหรับกระทรวงความสมควร ซึ่งแปลว่าในการวินิจฉัยบทกฎหมายเป็นหน้าที่ผู้พิพากษา ไม่เกี่ยวข้องกับเสนาบดี แต่เสนาบดีคอยจัดให้ผู้พิพากษาตระลาการทำหน้าที่ได้โดยสะดวก ไม่ให้มีติดขัด เป็นการจัดให้มีข้าราชการผู้ใหญ่ขึ้นนายหนึ่ง เป็นพี่เลี้ยงดูแล ความที่พระเจ้าพี่ยาเธอกรมหลวงราชบุรีฯ ทรงอธิบายไว้ในพระราชบัญญัติราชบุรีนั้น ที่ว่าเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมมีหน้าที่ทางธุรการฝ่ายเดียว ตามประกาศนั้นก็จริงอยู่ แต่เราจะตองอ่านประกาศเปลี่ยนตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมลงวันที่ ๓ มีนาคม

ร,ศ,๑๑๕ อีกฉบับหนึ่งประกอบด้วย ซึ่งมีความคั่งนี้ทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้า
 ระพีพัฒนศักดิ์ คือ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ดำรงตำแหน่ง
 เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ตั้งแต่วันที่ไคลงในประกาศ
 นี้สืบไป อนึ่ง การที่พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าระพี
 พัฒน์ศักดิ์ ไคทรงเป็นสภานายกในข้าหลวงพิเศษ ศึกษาด
 ยุติธรรมในหัวเมืองตามพระราชบัญญัติซึ่งออกเมื่อวันที่
 ๒๐ กันยายน ร,ศ,๑๑๕ นั้น ไคทรงจัดการไว้เป็น
 รูปขึ้นบางแล้ว ยังไม่สมควรจะเปลี่ยนแปลงในเวลานี้ จึง
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้าลูกยาเธอ พระ
 องค์เจ้าระพีพัฒนศักดิ์ คงเป็นสภานายกในข้าหลวงพิเศษ
 นั้นสืบไปควย กับควรอ่านพระราชบัญญัติทั้งข้าหลวงพิเศษ
 สำหรับจัดการแก้ไขธรรมเนียมศาลยุติธรรมหัวเมืองทั้ง
 ปวง ร,ศ, ๑๑๕ มาตรา ๒ ข้อ ๓ อันมีความว่า และ
 ถ้าเมื่อใดเห็นจำเป็นจะต้องนั่งพิจารณาความเอง ก็ให้
 ข้าหลวงพิเศษทั้งหมด หรือมอบอำนาจให้ข้าหลวงพิเศษ
 คนใดคนหนึ่ง นั่งเป็นผู้พิพากษาในศาลหัวเมืองศาลใดศาล
 หนึ่งแทนผู้พิพากษาในศาลนั้น แล้วพิจารณาพิพากษาความ
 เรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งค้างอยู่ หรือซึ่งฟ้องขึ้นใหม่ก็ได้ ใน

ความที่ชำระอย่างนี้ ห้าผู้มีใจทักหรือจำเลยไปฟ้อง
 อัครณัค้ำพิพากษานั้นต่อศาลโคศาลหนึ่งเป็นอันขาด ถ้า
 ไม่พอใจในคำพิพากษานั้นก็ให้หลุดเกล้าถวายฎีกาที่เกี่ยว
 คั่งนี้เราจะเห็นได้ว่า กรมหลวงราชบุรี เสด็จมาตั้งที่กระทรวง
 ยุติธรรมในสมัยนั้น มีอำนาจนั่งพิจารณาพิพากษาคดีโค
 เพราะพระองค์ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติ
 ธรรม และตำแหน่งสภานายกชาหลวงพิเศษพร้อมกัน ต่อ
 มาเมื่อประกาศจัดระเบียบราชการกระทรวงยุติธรรม ลง
 วันที่ ๓ เมษายน ร.ศ. ๑๓๑ มีความว่า พระบาทสมเด็จพระ
 พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการดำรัส
 เหนือเกล้า ฯ ว่ากระทรวงยุติธรรมในเวลานี้ มี
 เสดนาบดีผู้เกี่ยวเป็นผู้นั่งค้ำบัญชา และวินิจฉัยขอราชการ
 ทั้งฝ่ายตุลาการและฝ่ายตุลาการรวม ทรงพระดำริเห็นว่า
 สมควรที่จะแยกหน้าที่ให้มีตุลาการส่วนหนึ่ง และฝ่าย
 ตุลาการส่วนหนึ่ง ราชการในกระทรวงยุติธรรมจะได้
 เจริญยิ่งขึ้น อนึ่งศาลฎีกาซึ่งนับว่าเป็นศาลสูงสุดในพระ
 ราชอาณาจักสยาม ยังมีใครรวมอยู่ในกระทรวงโค นับ
 ว่าตองเป็นพระราชภาระพิเศษอยู่ส่วนหนึ่ง จึงมีพระบรม
 ราชโองการดำรัสสั่งให้ยกศาลฎีกาไปรวมอยู่ในกระทรวง

ยุคศิธรรม ส่วนหน้าที่ราชการนั้นให้เสนาบดีกระทรวง -
 ยุคศิธรรมมีอำนาจและหน้าที่ไต่บังคับบัญชาราชการ และ
 รับผิดชอบทั่วไป และบรรดाराชการอันนับว่าเป็นส่วนธุระ
 การในกระทรวงนี้ เป็นหน้าที่เสนาบดีบังคับบัญชาโดยสิทธิ์
 ชาติโดยลำพัง แต่ในส่วนที่เป็นฝ่ายตุลาการนั้น ให้
 เสนาบดีปรึกษาหารือและฟังความเห็นของอธิบดีศาลฎีกา
 แล้ว และวินิจฉัยบังคับบัญชาไปตามที่ตกลงกัน ในชั้นนี้
 เจ้าพระยาอภัยราชาเป็นเสนาบดีกระทรวงยุคศิธรรม
 โดยมีไคเป็นข้าหลวงพิเศษคฤคังพระเจ้าพี่ยาเธอ กรม
 หลวงราชบุรี หน้าที่ราชการฝ่ายตุลาการจึงขาดออกไปจ
 จากผู้ครองตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุคศิธรรม โดย
 สภากาการที่เป็นอยู่ในครั้งนั้น และโดยประกาศจัดระเบียบ
 กระทรวงยุคศิธรรมคังที่กล่าวมาแล้ว แต่ในชั้นที่สุดนี้มี
 ประกาศจัดระเบียบกระทรวงยุคศิธรรมอีกฉบับ ๑ ลง
 วันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ มีความว่า มีพระบรม
 ราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวคำ
 รัสเหนือเกล้า ฯ ให้ประกาศทั่วกันว่า ราชการใน
 กระทรวงยุคศิธรรมแต่เดิมมามีเสนาบดีเป็นผู้บังคับบัญชา
 และแก้ไขการชัคของในขอราชการทั้งฝ่ายตุลาการ และ

๓
 ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้มี
 ประกาศแยกหน้าที่ราชการออกเป็นฝ่ายตุลาการ และ
 ตุลาการ ทรงพระราชดำริว่า การแบ่งหน้าที่เช่นนี้ก็เพื่อ
 ความสะดวกแก่ราชการในสมัยนั้น บัดนี้ไต่ดวงพนเวลา
 แห่งการจำเป็นแล้ว เพื่อที่จะยังความเจริญในราชการ
 แผนกนี้ให้ดียิ่งขึ้น และสะดวกแก่การบังคับบัญชาปกครอง
 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกประกาศลงวัน
 ที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๔ เสีย เพื่อให้การเป็นไปตาม
 พระราชดำรินี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
 เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมเป็นประธาน มีหน้าที่รับผิดชอบ
 บังคับบัญชาขอราชการทั้งฝ่ายตุลาการและตุลาการ
 นอกจากการพิจารณาและพิพากษาคดีในศาล อื่นๆ เพื่อ
 ให้เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมได้มีโอกาสตรวจราชการ
 ในศาลยุติธรรมให้โดยดียิ่งขึ้น ให้เสนาบดีกระทรวง
 มีอำนาจบังคับการพิจารณาปรึกษาคดีในศาลยุติธรรม
 ได้ทุกศาล ตามประกาศฉบับหลังนี้ ขอราชการทางฝ่าย
 ตุลาการ และตุลาการคงคืบไปอยู่ที่อำนาจเสนาบดี
 กระทรวงยุติธรรมตามเดิม ก่อน พ.ศ. ๒๔๕๕ และให้
 กำหนดเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมบังคับการพิจารณา

พิพากษาคดีในศาลไคควย เรา

ขอ ๒ สรรพคดีทั้งปวงซึ่งไคพิจารณาอยู่ในศาล
 กระทรวงต่าง ๆ คือ ศาลนครบาล ๑ ศาลแพ่งเกษม ๑
 ศาลแพ่งกลาง ๑ ศาลกรมวัง ๑ ศาลอาชญานอก ๑ ศาล
 อุตสาหกรรมมหาดไทย ๑ ศาลกรมนา ๒ ศาลกรมท่า
 กลาง ๑ ศาลกรมท่าซ้าย ๑ ศาลกรมท่าขวา ๑ ศาล
 ต่างประเทศ ๑ ศาลพระราชตระกูล ๑ ศาลมณฑล ๑
 ศาลสรรพากร ๑ ศาลธรรมการ ๑ รวมทั้งศาลฎีกาคอย
 เป็น ๑๖ ศาล กับศาลฝ่ายพระราชวังบวรที่ตั้งอยู่ในกรุง
 เทพฯ ไคพิจารณาคดีทั้งปวง และที่ขึ้นอยู่แก่อธิบดีกรม -
 ต่าง ๆ นั้น ให้ยกคดีเหล่านี้กับผู้พิจารณาตราการ
 ในกระทรวงและศาลทั้งปวงมารวมยังศาลสถิตยยุติธรรม
 ที่ตั้งเป็นกระทรวงใหญ่ ไคยังกับบัญชาคดีทั้งปวงเป็นแห่ง
 เดียวกัน

ขอที่ยกศาลกรมวังมารวมกับศาลสนามสถิตยยุติ
 ธรรมนั้น ภายหลังไคตั้งขึ้นใหม่อีก ตามลายพระราชหัตถ
 เลขาต่อไปนี้ :-

ที่ ๖

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๘ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๔
ถึง พระองค์เจ้าไชยยันต์มงคล

ควยเชอจุคหมายที่ ก, ๑๑๕ ด้, ๒๕๓) ลงวันที่ ๓๐
เดือนกอน ข้อของเรื่องความในกระทรวงวัง ในข้อที่
โจทก์จำเลยไม่ยินยอมตามคำพิพากษาเปรียบเทียบ และ
ในข้อที่เกี่ยวกับคนภายนอกพระบรมมหาราชวังนั้น ได้
ทราบความแล้ว ฉันเห็นว่า คดีระวางคนในพระบรมมหา
ราชวัง ซึ่งคดีนี้เปรียบเทียบฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยินยอม
นั้นจะส่งออกไปยังกระทรวงยุติธรรม จะต้องมีเจ้า
พนักงานส่งเสียควยคุมเป็นการลำบากในอันไซ้ที่ คนที่อยู่
ในพระบรมมหาราชวังก็เช่นกับคนในบ้านเรือนที่มีผู้ปกครอง
จะตองเชื่อถือฟังคำผู้ใหญบาง ฉะนั้นส่วนในพระบรมมหา
ราชวังก็เป็นทีกว้างขวางและสำคัญ มีเจ้าพนักงาน
กระทรวงวังเป็นเจ้าหน้าที่ระวางเหตุการณ์แก่งแย่งวิวาท
กล่าวหากันต่าง ๆ อยู่แล้ว ควรจะบังคับคดีทั้งปวง
นั้นเป็นลิตธิขาดโค เมื่อผู้ใดไม่สมัครใจกระทรวงวังบังคับ
ก็ให้ออกไปอยู่นอกพระบรมมหาราชวังมีคดีอันใดจะไคว
กล่าวทางศาล อนึ่งคดีความคนที่อยู่ในพระบรมมหาราชวัง

ซึ่งเกี่ยวข้องกับคนภายนอกพระบรมมหาราชวังนั้น ครั้นจะให้
พิจารณาที่ศาลก็จะต้องมีเจ้าพนักงานควบคุมส่งเสียคนฝ่าย
โนเป็นนการลำบากเหมือนกัน เห็นว่าเจ้าพนักงาน
กระทรวงวังก็เป็นตำแหน่งใหญ่และสำคัญ ควรจะมี
อำนาจและพิจารณาคดีความที่เกี่ยวกับคนในพระบรมมหา
ราชวังเป็นความร้ายดังได้ เพราะฉะนั้นให้กระทรวงวังมี
อำนาจบังคับบัญชาตัดสินความที่เกี่ยวกับคนในพระบรมมหา
ราชวังตั้งว่ามานี้เถิด * คค

(พระบรมนามาภิไธย) ถยามินทร์

นอกจากพระราชหัตถเลขาแล้ว ควรอ่านพระราช
หัตถเลขาต่อไปนี้ด้วย คือ พระราชสาส์นที่ ๑/๗๓

ที่ ๑/๗๓

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๕ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๖

ถึงพระองค์เจ้า ประวิตร วัชรโคม

ควยไครับหนังสือ ที่ ก, ๒๓. ๓, ๓๖ ลงวันที่ ๒๔
เมษายน ๑๑๖ นำส่งสำเนาหนังสือพระองค์เจ้าระพีพัฒน์
คคค เรื่องมิสเตอร์กาตอง เจ้ากรมไปรษณีย์ขอให้กรมอัยย
การฟ้องพระองค์เจ้าโศภิตี ในข้อที่กล่าวคำหาปชาคอ

พลตระเวน ซึ่งพระองค์ระพีพัฒนศักดิ์ว่าศาดยังไม่เคยรับ
ฟ้อง เรียกเจ้าเป็นจำเลย และเห็นควรให้กระทรวงวัง
ไต่สวนความเรื่องนั้นให้ทราบแล้ว อนุญาตให้กระทรวง
วัง จัดการเรื่องนี้ให้ตลอด

(พระบรมนามาภิไธย) เสด็จภาศองดี

ให้ดูกฎเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมที่ ๒๓ มีความ
ว่า

ควยไคมีพระบรมราชวินิจฉัยในเรื่องเจ้าชายตัว
เป็นทนาย ซึ่งจะเป็นตัวอย่างสำหรับจะวินิจฉัยความต่อไป
จึงไคคักสำเนาพระราชหัตถ์เดขามาไว้ให้ทราบ

ที่ ๒๕ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๕ มิถุนายน ร,ศ, ๑๑๕

ถึง กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์

ควยไครับหนังสือที่ ๑๒/๕๑๓ ลงวันที่ ๑๐ เดือนนี้
ขอพระบรมราชวินิจฉัยให้คดีเรื่องพระองค์เจ้าดวงกมล เสด็จ
ทนายฟ้องว่า หม่อมเจ้าหญิงหวาง ขายตัวเป็นทนายโจทก์
ศาลพิจารณาไคความสมโจทก์ แต่จำเลยเป็นหม่อมเจ้า
ศาลจะบังคับไปยังไม่ไคนั้น

เรื่องหม่อมเจ้าชายแก้วเป็นทาสชนั้น แรกก่อนมีข้อห้าม
 ปราบไม่ให้ทาสทำสาธารณธรรม เหตุที่ก่อกมาเดวแคว
 ก่อนนั้น หม่อมเจ้าปดอมชื่อเป็นไพร่ จะโคคักคิดเป็นประ
 การโคจ่าไม้ถนัด แศคกลงอยู่ในคอก เพราะเหตุที่ว่า
 เจ้าจะชายแก้วเป็นทาสไม้โค ความเรื่องนี้ โคปรึกษาใน
 ที่ประชุมเสนาบดี เห็นว่าโจทก์ จ่าเลย เป็นเจ้าควยกัน
 ทั้ง ๒ ฝ่าย ควรจะให้ลงมายังศาลกระทรวงวัง จะโค
 วากลาพระเสวนี้ ในพระราชตระกูล และกฎเสนาบดี
 ที่ ๓๒ อีกฉบับหนึ่ง ความว่า วาควยความที่เกี่ยวกับ
 คนในพระบรมมหาราชวัง

กระทรวงยุติธรรม

วันที่ ๒๙ เมษายน ร.ศ. ๑๒๖

พระเจ้าลูกเธอ กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เสด็จ
 บคิกระทรวงยุติธรรม และเสถานายกขวาหลวงพิเศษ แจง
 ความมายัง ผู้พิพากษาทั้งหลาย และข้าหลวงพิเศษทราบ
 ควยมีพระบรมราชวินิจฉัยในเรื่องความของคนที่
 อยู่ในพระบรมมหาราชวัง และที่เกี่ยวกับคนนอกพระบรม
 มหาราชวัง เห็นว่าจะเป็นแบบแผนสำหรับวินิจฉัยความ
 คอไป จึงโคคักสำเนาถวายพระราชหัตถ์เลขาสั่งมาให้

ทราบไว้.

(ลงพระนาม) ระพีพัฒน์ศักดิ์

ที่ ๓/๑๓๐

พระที่นั่งพิมานเมศร์

วันที่ ๒๕ เมษายน ร.ศ. ๑๒๑

ถึง กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์

ควยไคร้รับหนังสือที่ ๓/๗๕ ลงวันที่ ๑๘ เดือนนี้ขอ
ความวินิจฉัยคดีเรื่องความอ้ำแดงปรักฟ้องข่มขืนว่า
ดมยอมรับข้อที่คิด จะควรชำระที่ศาลแพ่งหรือศาลกระ
ทรวงวังนั้น ทราบแล้ว

ความที่ส่งดัยคดีความกนที่อยู่ในพระบรมมหาราชวัง
ซึ่งเกี่ยวกับคนภายนอกพระบรมมหาราชวัง เป็นหน้าที่
กระทรวงวังนั้น หมายความว่าจะเพาะคนนี้ออกจากพระ
บรมมหาราชวัง จะต้องมีเจ้าพนักงานควบคุม จึงให้มา
ว่าที่กระทรวงวัง คดีซึ่งเกี่ยวกับคนในพระบรมมหาราช
วัง เช่น เรื่องข่มขืนนี้ออกนอกวังได้ให้ศาลรับพิพากษา
ต่อไปเถิด

(พระปรมาภิไธย) สยามินทร์

ที่ ๑/๓๐๒

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๓ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๗

ถึง ประวิต รัตโรคม

ควยไคร้รับหนังสือที่ ก, ๔๗ ส, ๑๘๐ ลงวันที่ ๑๒
 เดือนนี้ วิชาดรั้งกระทรวงวัง เคียมพระยาศรีธรรมา
 ธิราชการ ขุนพิณิจราขการ เป็นหน้าที่พิจารณาตัดสินคดี
 นั้นเล็กน้อยจนทุกวันนี้ เห็นว่าให้เป็นคงพิพากษาตาม
 สมัยที่เปลี่ยนแปลงฉบับนี้ อยากจะขออนุญาตให้พระยาศรี
 ธรรมาธิราช เป็นอธิบดีผู้พิพากษาในศาลรั้งกระทรวง
 วังต่อไปนั้น อนุญาตแล้ว

(พระปรมาภิไธย) สยามินทร์

คำพิพากษาที่ ๘๓ ปี ร, ศ, ๑๒๗ ระวังอัยการ
 โจทก์ พระวรวงค์เธอพระองค์เจ้าวิบูลย์วรวงค์ศา วินิจ
 ฌัยศาลรั้งพิเศษ คือศาลกระทรวงวังของนำความ
 ขึ้นทูลเกล้าถวายก่อนจึงจะพิพากษาได้

๒๑/๕๘๐

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๑๗ มิถุนายน ร.ศ. ๑๒๒

ถึงกรมพิทยลาภศาสดา (พิทยราชพฤกษศาสดา)

ควยไค้รับหนังสือที่ ก.๗ ด.๕๕๕ ลงวันวานนี้
เรื่องอีนิมทาชฟองกลาวโทษทาววรจันทร์นายเงินว่า ถ้า
จะให้พิจารณาความรายนี้ที่ศาลกระทรวงวัง จะขอให้
กรรมการพิเศษชำระนั้น ทราบแล้ว

เห็นว่าความมันเป็นความกู่หนี ไม่ควรจะเป็นความ
รับตั้งตั้งกรรมการ ศาลกระทรวงวังหรือศาลยุติธรรมก็
เป็นศาลหลวงอย่างเดียวกัน การที่ตั้งศาลกระทรวง ก็
เพราะจะให้เป็นการสะดวกแก่ผู้ซึ่งต้องห้ามไม่ให้ออกจาก
วัง ไม่ให้ปั่นสมนอกสมในอย่างแต่ก่อน ถ้ากลัวว่าศาล
กระทรวงวังจะเป็นที่รังเกียจหรือต้องห้ามตามกฎหมาย
อย่างใด ก็ควรจะส่งไปว่าศาลนอกคือกว่าที่จะตั้งกรรมการ
อื่นชำระเป็นศาลพิเศษ เพราะเป็นความของทาววรจันทร์
ผิดแผกมากกว่าที่จะรังเกียจว่าศาลกระทรวงวังชำระไม่
ได้ เพราะเป็นมารดาของเสนาบดี.

(พระปรมาภิไธย) สยามินทร์

วันที่ ๕ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๒๔

ถึงพระยาบำเรอภักดิ์

เรื่องชำระความชะโมยในวังนั้น ถ้าจะเล่นตามแบบกฎหมาย ศาลที่เป็นอย่างเถรตรง คือ พะยานของครบ ๓ ปากจึงจะฟังได้เป็นคน เห็นจะยากที่จะเอาผู้ร้ายได้ จะของชำระอย่างความรัยดัง คือ ไชรุกรัน , อบาทอคให้ไปตามกระบวนความ คือ เปรียบเหมือนอย่างเรื่องเรือหาย จับเรือได้ ตามความเห็นตราการกระทรวงวัง จำจะของเอานางดีจั้นไปตาม คอนางดีจั้นให้การเสร์จแล้วจึงจะไปเอาอีอำแดงอะไรมาถามเช่นนี้เป็นทางความวากถาวกันที่ศาล ต้องมีหมอความที่มีสติปัญญาที่รู้กฎหมายมาสอบถามสักคี่สะแกจึงจะตรง ก็ถ้าจะถามเป็นหลักฐาน เช่นนี้ จำเลยไปสอบนักหมายให้ ๆ พุดถูกกันได้

ถามศาลหันที่จะไม่มีพิรุธอย่างใดเลย ตระดาการจะสั่งให้เจ้าของเรือเป็นโจทก์ฟ้อง โจทก์จะไปรู้จักมักจี่อะไรก็ขมคุดอหมอความที่จะให้ไปว่า ก็ต้องไขมาวผู้หญิงออกไปพุดจอย ๆ เป็นเลาณิทานบายกะตาปลุกถัวปลุกงาให้หลานเฝ้า ลงปลายก็หาพะยานไม่ได้ ตกกลงเป็นของ

ยกฟ้อง คราวนี้ผู้ร้ายก็กำเริบหนักขึ้นทุกที การที่ตั้งศาล
รับตั้งขึ้นไว้มิได้เล็กเลี้ยควยเหตใด ควยเหตว่าจะไซ้ -
อำนาจผิดกันกับศาลนอก จึงเรียกว่าศาลรับตั้งกระทรวง
วัง การคำเนียรของศาลรับตั้ง กับศาลสามัญไม่เหมือนกัน
ศาลรับตั้งคงทำการรวบรัดเอาให้ได้ความเป็นประมาณ
ของไว้ตัวเป็นเหมือนพนักงานอัยการควย จะคงสืบสวน
เร่งรัดเอาตัวผู้ร้ายให้ได้

ครั้นดูการกระทรวงวัง เคี้ยวนี้ไว้ตัว ตำแหน่ง
เพราะเหตุว่าผู้พิพากษาชั้นใหม่ไม่รู้จักความรับตั้งเหมือน
อย่างความเรื่องเรื่องนี้ ถ้าเป็นความรับตั้งของเอาตัว
นางศรีจัน และตัวอำแดงอะไรนั้นไปถามพร้อมกัน แต่
ถามคนละแห่ง ไม่ให้รู้กัน เพื่อเอาคำให้การสอຍกัน ได้
ความแตกต่างอย่างไร ควรสอຍให้สอຍคงจะได้พิรุณ ถ้า
ได้พิรุณแล้ว จะคงการโจทก์ก็เหมือนเอาโจทก์ไปเป็น
พะยานเท่านั้น เป็นอันวินิจฉัยได้ นี่เป็นความกระทรวง
วังชำระ เช่นนี้ เหมือนความในบานกรมวังคงเป็นอัยย
การสืบเสาะหาความเองนี้ กรมวังไม่รู้สักคำว่า ตัวเป็น
อัยยการ เป็นแต่อะไรมาถึงหนวกก็พุ่งไป เขาไม่มาเตือน
ก็แล้วกันไป คงจะถึงปล้นกันในวังเป็นแน่ เหมือนอย่าง

เรื่องเงินหาย ดุขมาลย์จะส่งคนบรรดาที่เกี่ยวข้องไปให้
ไต่สวน ไม่เคยเห็นว่าผู้พิพากษาผู้นี้จะไต่สวนอย่างไรได้
เพราะไม่เคยชำระความนอกจากที่ไปлицเขาจะจงมาเป็น
รูปความเสร็จแล้ว ทางที่จะไต่สวนเช่นนี้มีอย่างเดียว
แต่จะคงถามเวลาเขาออกตลอดทั้งคืนวันนั้น เวลาใด
ใครอยู่ไหน เห็นใครเข้าไปในที่บาง แต่ไม่เคยเห็น
ไต่ความ นอกจากจะโหดงัดว่าผู้ใดแล้ว ทำหม่ออูยว่า
ถึงที่จะเอาพะยาน ๓ ปากเลย นับว่าถามเป็นเครา ๆ
พอให้ตกใจ ไม่กล้าทำขอย ๆ เท่านั้น ถึงคราการศาล
รับสั่งก็เห็นจะเหลือที่ประมาณความเช่นนี้ แต่กรมวังและ
ท้าวนางเขาถือว่าเป็นหน้าที่ต้องสืบทางลับให้ไต่ลงรอย
จะหาหรือเร็วก็ตาม การตีความดวงไปแล้วปี ๒ ปี เขา
ก็เอาความใด แต่ทุกวันนี้คนเช่นนั้นไม่มี ถึงจะถามก็คง
จะไม่ได้เรื่องอะไร ถ้าพระยาว่าเธอภักดีตั้งคนเป็นกรม
วังเก่า ๆ นี้กว่าเป็นผู้ใหญ่อยู่ในบ้าน ไม่ใช่ทำราชการ
แผ่นดิน ทำการรักษายาน ุรรายเช่นนี้จะไม่ขึ้นได้ การ
ที่จะสั่งสอนใหญ่พิพากษา เชื้อฟ้า่นั้น จะคงถือกรมพิทข ๆ
รับสั่ง เพราะเขาเชื่อว่าเป็นผู้กษิษมีครุ ก็จะไม่เค็รไปถาม
แบบเดตรง เพราะเค็รอย่างอื่นจะเป็นที่อัปอายชายน

หรือเห็นว่าไม่เป็นยุติธรรมก็ได้

(พระปรมาภิไธย) สยามินทร์

(บันทึกของเสนาบดีกระทรวงวัง)

วันที่ ๒๔ มิถุนายน ร.ศ. ๑๒๐

ได้ตรวจคดีนายคงโจทก์ อ้าแคงนิ่มจำเลย

หากันควยเรื่องลงเอาเงิน เรื่องนี้มีความเสียใจ
ที่เรื่องกลงมาถึงข้าพเจ้าตอของกระทำตอ เหตุที่เสียใจนั้น
เพราะความเห็นข้าพเจ้าไม่พอควยคำสั่งและธรรมเนียม
เก่า ไม่เต็มใจจะทำตาม ข้าพเจ้าเห็นว่า พระเจ้าอยู่
หัวมีพระราชธุระมากที่สุด จะเอาเวลาที่ไหนสำหรับมา
ตรวจความ ศาลรับสั่งกระทรวงวังทุกเรื่องที่ต้องลงโทษ
ตั้งแต่ ๒ ปีขึ้นไป ผลแห่งการไม่มีเวลานั้นจะบรรเทาให้
พระเจ้าอยู่หัวรำคาญพระราชหฤทัย และทำให้คำพิพากษา
ชักช้า เมื่อคิดหาทางที่จะเสาะสืบขอวิตกกังวลนี้ การจึง
นำไปให้เห็นว่า ศาลรับสั่งกระทรวงวัง ดูเหมือนจะทำ
การมากไปเสียแล้ว เพราะเมื่อได้คิดไปถึงการเก่า จึง
แต่เห็นตั้งจะได้ชี้แจงให้เข้าใจดังนี้

คือ เคิมกระทรงวังมีศาลเรียกว่า ศาลแพ่งวัง มีหน้าที่ไต่พิจารณาคนชะเนอคนที่เรียกว่าสมใน คือคนที่เกี่ยวของเป็นข่าฝ่ายใน หรือคนซึ่งอยู่ในพระราชเขตแดน ครั้นเมื่อถึงสถิตยาศิขธรรม จึงรวมศาลไปพิจารณางานนอกทั้งหมด ภายหลังศาลมอบหมายมาจะเอาตัวคนที่ต้องห้ามในพระบรมมหาราชวังไปยังศาล จึงเป็นปัญหาข้อของ ทำใ้ให้ต้องตั้งศาลนี้ขึ้นอีก คอยปราดณาจะมีใ้หาวางในต้องไปศาล ให้โจทก์มาฟ้องต่อศาลนี้ เพราะเหตุเคิมเป็นคั้งนี้ จึงนำไปให้เห็นว่า นอกจากจำเลยเป็นคนต้องห้ามแล้ว ไม่ควรศาลนี้จะต้องทำอะไร เมื่อเหลือแต่ความคนต้องห้ามอันจะตองทรงตรวจคำพิพากษา ก็จะไม่เป็นการหนัก เพราะจำ เป็นและมีพระราชหฤทัยผูกพันที่ตองทรงทราบ เมื่อเห็นเหตุคั้งนี้แล้ว จึงคิดว่าหน้าที่ศาลรับตั้งกระทรงวังควรเป็นคั้งนี้

๑, ขำระความซึ่งจำเลยเป็นคนต้องห้ามออกจากพระราชฐานไม่ได้

๒, ความเกิดภายในพระราชฐาน แต่ยังไม่ถึงอย่าง ๑ เช่นความร้ายอำแดงอิมนี้ ไม่เข้าทางทั้ง ๒ อย่าง คือ

ไม่ใช่คนต้องห้าม และไม่ใช่ความเกิดในพระราชฐาน แต่เป็นความในธุระของกระทรวงวัง ถ้าจะไห้เขาไปว่ากันเองที่ศาลนอก ก็กลัวจะไม่มีใครรับเป็นเจ้าของ จึงเห็นว่า บาดกระทรวงวังยังควรมีหน้าที่เป็นอัยการวัง อีกอย่างหนึ่ง คือ ใต้วงการของกระทรวงวัง มออบอัยการศาลใหญ่ฟ้องศาลนอก เช่นอย่างความอ้ำแดงอิมรายนี้ ถ้าหากคั้งนี้แล้ว การที่จะท่องเที่ยวพิจารณาคำพิพากษา จะคักไค้มากที่เคี้ยว แต่นี้ข้าพเจ้าว่าไปตามความเห็นของข้าพเจ้าทางเคี้ยว ยังหาไค้ทราบไม่ว่า พระราชบัญญัติและขอบังคับสำหรับศาลมีอยู่ประการใด เพราะฉะนั้น ขอให้เจ้าหน้าที่ชี้แจงให้ทราบ ถ้ามี ควรแก้ไขเพิ่มเติม จะไค้แก ไค้เพิ่ม ถ้าไม่มี จะไค้ทำขึ้นเสียให้ เป็นหลักฐานควยแล้ว ขอให้พิจารณาตลอดไปถึงคดีอ้ำแดงอิมนี้ควย คือ ถ้าจะกดับเอาส่งให้กรมอัยการฟ้องอย่างความในกระทรวงอื่นภายนอก จะมีขอชัคของควยขอพระราชกำหนดกฎหมายประการใดบาง ให้ทำรายงานออก ความเห็นมาให้ทราบ.

TUDC (ลงพระนาม) นริศร์

26/08/2563

เสนาบดีกระทรวงวัง.

เสนาบดีกระทรวงวังมีรับสั่งว่า เขตต์วังสวนกุหลาบ นั้น คือ ตะวันออก จรดคลองเปรมประชากร ตะวันตกจรด ถนนสามเสน ทิศเหนือจรดถึงถนนควงเคื่อน ทิศใต้จรดถึง ถนนคอเสื้อ หรืออีกชั้นหนึ่งเรียกว่าทางวัง คือ นอกจาก ที่กำหนดคูไว้นี้ออกไป ตะวันออกจรดทางรถไฟ ตะวันตกจรด ถนนซ่งฮี ทิศเหนือจรดคลองสามเสน ทิศใต้จรดคลองผดุง กรุงเทพมหานคร

คดีที่เกิดขึ้นภายในเขตต์วังสวนกุหลาบ ให้ศาลกระทรวงวังชำระคดีสิน ถ้าเป็นแต่เขตต์ทางวัง ให้ส่งศาลนอก

ตามที่ปรากฏในพระราชหัตถ์เลขา ลงวันที่ ๑๓ มิถุนายน ร.ศ. ๑๒๑ นั้น พระยาตรีธรรมมาธิราช ขุนพิพิธ ราชการ ข้าราชการกระทรวงวังเป็นผู้หนึ่งพิจารณา แต่ ต่อมาเมื่อประกาศลงวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๘ ตั้ง กรมนิติศาสตร์ มีหน้าที่เป็นศาลรับสั่งมีความดังนี้

พระบาทสมเด็จพระมหาจุฬาราชเจ้าอยู่หัว มีพระบรม ราชโองการคำสั่งเหนือเกล้าสั่งว่า ตามพระราชประเพณี นิยม การพิพากษาคดีฎีกาเป็นหน้าที่ของพระเจ้าแผ่นดิน เพราะเป็นคาพิพากษาชั้นที่สุดของคดี ครั้นสมัยเปลี่ยนแปลง

แปลงมา พระเจ้าแผ่นดินมีพระราชกิจที่ทรงพระราช
 คำริทางราชการแผ่นดินอย่างอื่นที่สำคัญ ๆ กว่า มากขึ้น
 ในแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้
 ทรงพระมหากรุณาเลือกสรรองคมนตรีตั้งเป็นกรรมการ
 ขึ้นสภา ๑ สำหรับปลดเปลื้องพระราชภาระในส่วนตรวจ
 และเรียงคำพิพากษาความธรรมดา เพื่อมิให้คดีค้าง
 และไต่ทรงเลือกสรรข้าราชการในพระราชสำนัก คือ
 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนศิริธัชสังกาศ และให้เป็น
 กรรมการในสภานั้นด้วย ครั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้า
 ให้เลิกสภากรรมการองคมนตรี และยกการงานไปตั้งเป็น
 ศาลฎีกาขึ้นในกระทรวงยุติธรรม ก็ไต่ทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้าให้ข้าราชการในพระราชสำนักเป็นกรรมการ
 ในศาลฎีกานั้น อนึ่งคดีที่เกิดขึ้นในพระราชสำนัก อันของ
 อาศัยกฎหมายเดียว ซึ่ง เป็นกฎหมายสำหรับพระราชสำนัก
 แท้ ไม่เกี่ยวกับโรงศาลอื่น ๆ เขาประกอบวางบท

ในเวลานี้มีศาลรับตั้งขึ้นอยู่กับกระทรวงวังสำหรับ
 พิหารณา แลวนำคำพิพากษาขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายขอพระ
 ราชทานพระบรมราชวินิจฉัย ตำแหน่งอธิบดีของศาลนี้ก็
 คือเป็นผู้ที่รอบรู้พระราชกำหนดกฎหมาย และเป็นทีไว้

วางพระราชหฤทัยได้เสมอกัน เพื่อที่จะได้ปฏิบัติราชการให้—เหมือนกันกับผู้ที่ไปรุดเกล้า ๆ ให้เป็นกรรมการศาลฎีกา เพราะฉะนั้น หน้าที่ราชการทั้ง ๒ แผนกนี้ ควรจะรวมเขาเป็นตำแหน่งเดียวกัน และตั้งขึ้นเป็นกรม ๑ ในพระราชสำนัก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ตั้งขึ้นเป็นกรมในพระราชสำนักกรม ๑ ชื่อนานนามกรมว่า กรมพระนิติศาสตร์ในพระราชสำนัก ข้าราชการในกรมนี้ ให้ตั้งกักขึ้นอยู่ในกระทรวงวัง กรมพระนิติศาสตร์นี้มีอายุอยู่ได้ ๑๒ ปี ก็มีประกาศลงวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ ยุบเลิก มีความคั่งนี้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการเหนือเกล้าอ้างว่า ตามประกาศตั้งกรมพระนิติศาสตร์นั้น บัดนี้ไม่มีความจำเป็นในวิธีการคั่งนั้นต่อไปแล้ว จึงโปรดเกล้า ๆ ให้ยุบเลิกกรมพระนิติศาสตร์เสีย ให้หน้าที่ราชการคืนไปยัง — กระทรวงวัง และกรมราชเลขาธิการตามกระทรวงการสรุปความว่า ศาลกระทรวงวังตามพระธรรมนูญปีจุดศักราช ๑๑๔๔ ปทที่ ๕ นั้น พิจารณาพิพากษาคดีที่จำเลยเป็นสมใน ตามศัพท์ที่ได้อธิบายมาแต่เบื้องต้น ต่อมาเมื่อ ร.๓, ๑๑๑ ประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม ยกเลิก

ศาลกระทรวงวังมารวมอยู่ศาลต้นนามสถียยุติธรรม แต่
ครั้นใน ร,ค,๑๑๔ กลับตั้งขึ้นใหม่ ตามที่ปรากฏในลาย
พระราชหัตถ์เลขที่ ๖ ลงวันที่ ๘ มิถุนายน ร,ค,๑๑๔
นั้น แต่ในสมัยต่อมา คดีที่ขึ้นศาลกระทรวงวัง หรือศาล
รับตั้งกระทรวงวัง คงจำกัดความบันทึกความเห็นสมเด็จพระ
เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ฯ เสนาบดีกระทรวงวัง ลงวันที่
๒๔ มิถุนายน ร,ค,๑๒๔ คือ :-

๑, ข้าราชการซึ่งจำเลยเป็นคนตองห้ามออกจาก
พระราชฐานไม่ได้

๒, ความเกิดภายในพระราชฐาน นอกจากนั้นก็คือ
คดีความพิเศษ เช่น ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
ศาลรับตั้งพิจารณาเป็นเฉพาะเรื่อง ๆ ไป หรือที่เกี่ยวข้อง
ควยกฎหมายเทียบบาล ตามประกาศตงกรมพระนิติศาสตร์
พ,ค,๒๔๕๗ นั้น ส่วนกรรมการศาลรับตั้งนั้นก็คือ พระยา
ศรีธรรมมาธิราช และขุนพิพิธราชการ ข้าราชการใน
กระทรวงวัง และเมื่อตงกรมพระนิติศาสตร์แล้ว ก็มีสมุห
พระนิติศาสตร์ และผู้ช่วยสมุหพระนิติศาสตร์ กับปลัดคั้ง
ศาลขวา และปลัดคั้งศาลซ้าย รวม ๔ คนควยกันกับกรรม
การพิเศษเป็นข้าราชการในกรมตำรวจหลวงในกระทรวง

วังในกรมมหาดเล็กและในกรมทหารรักษาวัง ในทุกที่แห่ง
 คุกความตามปกติมาว่ากันเองหรือจะแต่งทนายมาว่าทาง
 แยกต่างก็ได้

ในคดีอาชญาความปกติอัยการวังเป็นผู้ว่าคดี ซึ่งใน
 ชั้นดังก็คือข้าราชการในกรมพระนิติศาสตร์ มีราชทินนาม
 ในทำเนียบว่า ขุนหรือหลวงปกาสิต กฤมณเทียรบาลอยู่ใน
 ความควบคุมของปลัดนั่งศาลขวา ส่วนวิธีพิจารณานั้นนอน
 โดยตามวิธีพิจารณาในศาลสนามสถิตยศิศธรรมหาที่ไม่ขัด
 กับประเพณีวัง

มีขอที่นำตั้ง เกตอยู่อย่างหนึ่ง คือ ในวงราชการ
 ของกรมพระนิติศาสตร์นั้น คดีอาชญาอัยการวังไต่สวน
 อยู่ในความควบคุมของปลัดนั่งศาลขวา และเสนอกความ
 เห็นต่อสมุหพระนิติศาสตร์ว่าควรฟ้องหรือไม่ควรฟ้อง แด
 ฎาสุมหเห็นควย ก็เสนอสืบตามคดีวัง เพื่อจัดการฟ้องจำ
 แดย แต่เมื่อมีการพิจารณาคดีต่อไป สมุหนั้นเองมีสิทธิมา
 นั่งชำระอีก และมีอำนาจเซ็นคำปรึกษาควย เพื่อปรึกษา
 คกกงอย่างไรก็นำขึ้นทุกเกด ๆ ถวายขอพระบรมราชา
 วินิจฉัยต่อไป ซึ่งโดยปกติก็พระราชทานพระบรมราช
 อนุญาตให้บังคับคดีไปตามคำปรึกษาของกรมการศาลรับ
 ดังนั้น ส่วนตำแหน่งผู้ช่วยสมุหพระนิติศาสตร์เป็นทั้งทุกา

คดีการและอัยการวัง สักแล้วแต่สมุหหรือเสนาบดีวัง
จะตั้ง ส่วนกรรมการพิเศษนั้น สักแต่สมุหจะเลือกเชิญใคร
มานั่งชำระเป็นเรื่อง ๆ ไป ตามแต่กรณีทีพิวพัน

กรรมการพิเศษนี้ มีจำเป็นต้องเป็นข้าราชการใน
พระราชสำนัก อธิบดีศาลฎีกา อธิบดีศาลอุทธรณ์ และ
อธิบดีศาลพระราชอาชญา หรือผู้พิพากษาอื่นที่เคยไปรด
เกล้า ๆ ให้เป็นกรรมการศาลรับตั้งพิจารณาคดีจะเพาะ
เรื่อง ในเวลานี้จะมีกรรมการพิเศษตั้งขึ้นเป็นประจำหรือไม่
ไม่ปรากฏว่ามีประกาศอย่างไร ตั้งแต่ยุบเลิกกรม
พระนิติศาสตร์แล้ว

ส่วนในข้อ ๕ อยู่ในข้อ ๓ ศาลทั้งปวงที่ได้พิพากษา
คดีมาแต่เดิมนั้น มากกว่าที่สมควรแก่การปัจจุบันนี้ไป ให้
แบ่งศาลเหล่านี้เสียบ้าง รวมกันบ้าง ให้คงมีศาลเป็นใหญ่
อยู่แต่ ๗ ศาล คือ ยกศาลฎีกาเรียกเป็นศาลอุทธรณ์คดี
สมใน ศาลอุทธรณ์มหาดไทยเป็นศาลอุทธรณ์คดีราษฎร
ศาลนครบาลกับศาลอาชญา นอก รวมกันเรียกว่าศาลพระ
ราชอาชญา ศาลแพ่งเกษม ศาลกรมวัง ศาลกรมнарวม
กันเรียกว่าศาลแพ่งเกษมหนึ่ง ศาลแพ่งกลาง ศาลกรมท่า
กลาง ศาลกรมท่าซ้าย ศาลกรมท่าขวา ศาลกรรมการ

ศาลราชตระกูล รวมกันเรียกว่าศาลแพ่งกลางหนึ่ง ศาล
 ธรรมพิพากษ ศาลมณฑล รวมกันเรียกว่า ศาลธรรมพิพากษ
 ศาลทางประเทศคงเดิมหนึ่ง รวม ๓ ศาลเช่นนี้ ในข้อนี้
 ที่แบ่งศาลออกเป็นศาลทาง ๆ รวมทั้งอุทธรณ์ ๒ ศาลคือ
 ศาลอุทธรณ์คดีหลวงและศาลอุทธรณ์คดีราษฎรนั้น กอมา
 ไคมีพระราชบัญญัติจัดการศาลในสนามสถิตย์ยุติธรรม
 ร,ศ, ๑๑๐ ลงวันที่ ๑ เมษายน มีข้อความดังนี้

ข้อ ๑ ศาลอุทธรณ์คดีหลวงซึ่งตั้งขึ้นไว้ตามความ
 ในข้อ ๓ แห่งประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม ร,ศ, ๑๑๐
 นั้น ให้ยกเลิกเสีย ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ร,ศ, ๑๑๒
 เป็นคนไป และบรรดาความอุทธรณ์ซึ่งยังคงค้างพิจารณา
 อยู่ในศาลอุทธรณ์คดีหลวง ให้ยกมารวมพิจารณาในศาล
 อุทธรณ์คดีราษฎรต่อไป และบรรดาความอุทธรณ์ที่ร้องฟ้อง
 กันอยู่ใหม่ ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ร,ศ, ๑๑๒ เป็นคนไป
 นั้น ความเดิมจะเป็นคดีหลวงก็ดี คดีราษฎรก็ดี ก็ให้ฟ้อง
 และประทับไปยังศาลอุทธรณ์คดีราษฎรทั้งสิ้น

ข้อ ๔ จะไปรคเกลา ๆ ให้มีอธิบดีสำหรับพิพากษ
 มั่งกับบัญชาในการพิจารณาคดีในศาลนั้นละ เพาะศาล

ผู้พิจารณาสำหรับศาลโดยละเอียดและน้อยตาม
 คุ้มครอง ส่วนคดีเก่าที่ก้าวกายไขว้กระทรวงกัน เป็นต้น
 ว่าความในศาลธรรมการที่เป็น นครบาล นั้นก็ให้จัดยกไป
 ว่าความที่เป็นเจ้าหน้าที่ในศาลนั้น ๆ ให้เรียบรอยตามรูป
 ศาล
 ความ

ขอ ๕ ราษฎรผู้มีอรรถคดีทุกวันนี้ บางคนก็ไปฟ้อง
 ณศาลหลวง บางคนก็ทำเรื่องราวยื่นต่ออธิบดีเงากระทรวง
 ศาลต่าง ๆ เป็นกายยงก้าวกายมีเหตุที่แยงกระทรวงกัน
 เป็นต้น เพราะฉะนั้น จึงไปรุดเกล้า ๆ ให้ตั้งกรมรับฟ้อง
 ขึ้นในกระทรวงยุติธรรมอีกกรมหนึ่ง สำหรับรับฟ้องและ
 เรื่องราวทำปวงของราษฎรที่จะเกิดขึ้นใหม่ให้ประทับฟ้อง
 ประทับไปยังภาคทั้ง ๗ นั้น ให้ถูกทองควยพระธรรมนูญ
 ศาล ตามรูปความที่เป็นแพ่งหรืออาชญา มิให้ประทับความ
 ความที่เป็นพิเศษแห่งกระบวนอันเป็นมาแฉวแต่เดิม แฉว
 ห้ามมิให้ราษฎรที่มีอรรถคดีไปทำเรื่องราวยื่นต่ออธิบดีเงา
 กระทรวงและกรมอื่น ๆ เว้นไว้แต่เรื่องราอรองทุกข์
 หรือรองเกล้ายื่นเรื่องราวในกระทรวงนั้น ๆ ในข้อที่ว่า
 ให้ตั้งกรมรับฟ้องขึ้นนั้น ภายหลังก็ไปยกเลิกเสียโดยพระ
 ราชบัญญัติฉบับที่ยกเลิกศาลอุทธรณ์คดีหลวงนั้น ซึ่งกล่าว
 ไว้ดังนี้

ขอห้ามกรุมรับฟ้องสดนามสติชยตติชธรรมซึ่งไคตั้งขึ้น
ไว้ตามความในข้อ ๕ แห่งประกาศทรงกระทรวงยุติธรรม
ร,ค, ๑๑๐ นั้นให้ยกเลิกเสียตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ร,ค
๑๑๒ เป็นต้นไป

ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ให้มีศาลขึ้นใหม่อีกศาล
หนึ่ง คือ ศาลพระราชทัณฑ์พิเฉทซึ่งมีข้อความดังนี้

ข้อ ๒ ศาลพระราชอาชญาที่อยู่ศาลเดียว ยังไม่
พอแก่การพิจารณาความอาชญาซึ่งยังคงค้างอยู่ และที่จะ
เกิดใหม่อีกต่อไป จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง
ศาลเพิ่มเติมขึ้นอีกศาลหนึ่ง ให้เรียกนามว่าศาลพระราช
ทัณฑ์พิเฉท และให้ศาลพระราชอาชญาและศาลพระราช
ทัณฑ์พิเฉททั้ง ๒ นี้เป็นกระทรวงพิจารณาพิพากษาตัดสิน
ความอาชญาทั้งปวง และความอาชญาที่ค้างค้างอยู่ในศาล
พระราชอาชญานั้นก็ให้แบ่งแยกมาพิจารณาในศาลพระราช
ทัณฑ์พิเฉทควยตามสมควร บรรดาความอาชญาซึ่งจะร้อง
ฟ้องกันขึ้นใหม่ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ร,ค, ๑๑๒ เป็นต้น
ไปนั้น ให้แบ่งประทับไปยังศาลพระราชอาชญาและศาล
พระราชทัณฑ์พิเฉททั้ง ๒ นี้ ตามพระธรรมนูญ ศาล
พระราชทัณฑ์พิเฉทตั้งอยู่ไค ๓ - ๕ ปีก็ไคมีประกาศยก

เด็กเดี่ยอีก และในคราวเดียวกันนี้ ศาลแพ่งเกษมก็ยก
 เด็กเหมือนกัน คงให้ชื่อเป็นศาลแพ่งต่อไป ประกาศฉบับ
 นี้ลงวันที่ ๔ มกราคม ร.ศ. ๑๑๔ มีข้อความดังนี้ มีพระ
 บรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลง
 กรณ์จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คำว่าเห็นเกล้า ๆ ให้
 ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า แรกก่อนความอาชญาค้างคางอยู่
 ในศาลโดยมาก จึงได้ออกประกาศลงวันที่ ๓๑ มีนาคม
 ร.ศ. ๑๑๑ คงศาลพระราชทัณฑ์พิเศษเพิ่มเติมขึ้นอีกศาล
 หนึ่ง มีผู้พิพากษาตราดการเป็นเจ้าพนักงานพิจารณา
 ความอาชญาเหมือนอย่างศาลพระราชอาชญา เพื่อที่จะ
 ให้ความปลดปล่อยไปไม่ค้างคางล้นนอนอยู่ใดตามกาล
 เวลา บัดนี้มีพระบรมราชประสงค์จะให้ผู้มีหน้าที่ทำการ
 ในส่วนมสติกยุติธรรมรวบรวมกันทำการตามแบบอันดีให้
 เป็นหลักฐานในราชการสืบไป เพราะเหตุนี้ คงแต่ไป
 ให้เด็กศาลพระราชทัณฑ์พิเศษนั้นเสีย ยกมารวมในศาล
 พระราชอาชญาแห่งเดียวกัน เรียกว่าศาลพระราชอาชญา
 มีหน้าที่สำหรับพิจารณาและรับฟ้องในคดีความพระราช
 อาชญาทั้งปวงสืบไป อนึ่งศาลแพ่งซึ่งแต่ก่อนแบ่งอยู่เป็น
 ๒ ศาล คือ ศาลแพ่งเกษม ๑ ศาลแพ่งไกรสิทธิ์ ๑ คงแต่

นี้ไปให้ทำการรับฟ้องผู้มีอรรถคดี และพิจารณาพิพากษา
 คดีความแพ่งทั้งปวงรวมกันเป็นศาลแพ่งศาลเดียวเท่านั้น
 ถ้าและสืบไปภายหน้ามีความพระราชอาชญาหรือความแพ
 ติงคางมากกว่ากำลังและเวลา ผู้พิพากษาจะทำการแ
 ศาลเดียวให้แล้วสำเร็จไปไม่ได้ ก็ให้อธิบดีผู้พิพากษาใหญ่
 ในศาลพระราชอาชญาหรือศาลแพ่งปรึกษาหารือกับเสนา
 บคิกระทรวงยุคคิธรรมจัดแบ่งแยกตัวผู้พิพากษาในศาลนั้นๆ
 ออกเป็น ๒ ศาล หรือ ๓ ศาลเป็นคดี ๆ ทำการพิจารณ
 คดีความที่มีมามากนั้นกว่าจะสำเร็จลงแล้วไป ให้หัน
 กำหนดเวลาอันอาจจะเร็วได้ เมื่อคดีความที่มีมามากนั้น
 ลงแล้วหมดคนอยู่ไปแล้ว ก็ให้กลับรวมกันทำการแ
 ศาล
 เดียวตามหน้าที่กำหนดเดิมของศาลนั้น ๆ สืบไป ประกาศ
 มาณวันที่ ๕ มกราคม ร.ศ. ๑๑๔

ความพระราชบัญญัติเกานี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงใน
 การศาล คือเลิกกรมรับฟ้อง เลิกศาลอุทธรณ์คดีหลวง
 และเลิกศาลพระราชทัณฑ์พิเศษ อันซึ่งมีอายุไม่กี่ปีก็ยุบรวม
 ศาลพระราชอาชญาทั้งที่โดยยุบศาลนั้น ๆ

ขอ ๖ เมื่อยกศาลฎีกาไปเป็นศาลอุทธรณ์คดีหลวง
 ในกระทรวงยุติธรรมสำหรับพิจารณาความอุทธรณ์ค่า -

พิพากษาตัดสินทางศาลทำนั้นแล้ว ให้ยกฎีกาทิ้งปวงที่ยัง
 คั่งค้างอยู่ไปพิจารณาทั้งสิ้นควย ส่วนความที่จะเป็นฎีกา
 คอไปนั้นให้ราษฎรทูลเกล้าถวายฎีกาได้ แต่ในการ
 กดาวโทษคำพิพากษาศาลอุทธรณ์คดีหุดวง และศาลอุทธรณ์
 คดีราษฎร และกดาวโทษเสนายกี้จากกระทรวงทั้งปวง
 หรือในขอความร้องทุกข์ที่ไม่เกี่ยวในเรื่องเป็นความ ฎีกา
 ษะนินนี้เป็นอย่างสูงสุดที่คนจะไ้รับพระบรมราชูวินิจฉัย
 ในคดีนั้น ถ้ามีเหตุจะต้องพิพากษาพิจารณาไ้ส่วนคอไป
 จะไ้ไปรคเกล้าฯ ทรงตั้งองคมนตรีเป็นครั้งเป็นคราวให้
 ชำระไ้ส่วนหรือเรียงความเห็นทูลเกล้าถวายเป็นพิเศษ
 หรือจะไปรคเกล้าฯ ให้ที่ประชุมเสนายกี้ปรึกษาคัดสิน -
 ความอื่นนอกจากนี้ ห้ามมิให้ราษฎรทำฎีกาทูลเกล้าถวาย

คดีเรื่องนางป้อมฟ้องนายบุญศรี

คดีเรื่องนี้นางป้อมฟ้องขอหย่านายบุญศรีผู้สามี
 ไม่ยอมให้หย่า แต่ลูกขุนปรึกษาให้หย่าไ้ นายบุญศรีจึง
 ร้องทุกข์ถวายฎีกากดาวโทษพระ เกษมราชาว่าพิจารณา
 ความละเอียงเขาควยนางป้อม พระบาทสมเด็จพระสมเด็จ

พิพากษาตัดสินทางศาลทำนั้นแล้ว ให้ยกฎีกาทิ้งปวงที่ยัง
 คั่งค้างอยู่ไปพิจารณาทั้งสิ้นควย ส่วนความที่จะเป็นฎีกา
 คอไปนั้นให้ราษฎรทูลเกล้าถวายฎีกาได้ แต่ในการ
 กดาวโทษคำพิพากษาศาลอุทธรณ์คดีหุดวง และศาลอุทธรณ์
 คดีราษฎร และกดาวโทษเสนายกี้จากกระทรวงทั้งปวง
 หรือในขอความร้องทุกข์ที่ไม่เกี่ยวในเรื่องเป็นความ ฎีกา
 ษะนินนี้เป็นอย่างสูงสุดที่คนจะไ้รับพระบรมราชูวินิจฉัย
 ในคดีนั้น ถ้ามีเหตุจะต้องพิพากษาพิจารณาไ้ส่วนคอไป
 จะไ้ไปรคเกล้าฯ ทรงตั้งองคมนตรีเป็นครั้งเป็นคราวให้
 ชำระไ้ส่วนหรือเรียงความเห็นทูลเกล้าถวายเป็นพิเศษ
 หรือจะไปรคเกล้าฯ ให้ที่ประชุมเสนายกี้ปรึกษาคัดสิน -
 ความอื่นนอกจากนี้ ห้ามมิให้ราษฎรทำฎีกาทูลเกล้าถวาย

คดีเรื่องนางป้อมฟ้องนายบุญศรี

คดีเรื่องนี้นางป้อมฟ้องขอหย่านายบุญศรีผู้สามี
 ไม่ยอมให้หย่า แต่ลูกขุนปรึกษาให้หย่าไ้ นายบุญศรีจึง
 ร้องทุกข์ถวายฎีกากดาวโทษพระ เกษมราชาว่าพิจารณา
 ความละเอียงเขาควยนางป้อม พระบาทสมเด็จพระบรม

พระบรมราชาธิราชรามธิบดีศรีสินทรบรมมหาจักรพรรดิ
 เสด็จในวาระรัชชกาลที่ ๑ คือ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอด
 ฟ้า จุลศักราช ๑๑๖๖ มีพระบรมราชโองการให้เอากฎ
 หมายณศาลหลวงมาสอบกับดุษฎีหอหลวงข้างที่ ไคความ
 ว่าชายหญิงมีไค หญิงขอหย่า ทานว่าเป็นหญิงหย่าชาย
 หย่าไค ตองกันทั้ง ๓ ฉะบับ ซึ่งทรงพระราชปรารภว่า
 พระราชกำหนดบทพระอัยยการพ้นเพื่ออนวิปริตผิดซ้ำตวง
 กันไปเป็นอันมาก ควดยคุนโลกหลงหาความละอายมีไคคัก
 แปลงแต่งตามชอบใจไวพิพากษาให้เสียความยุติธรรม
 สำหุรบแผนคินก็มีบาง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 รัชชาตุลละอองธุลีพระบาทที่มีสทิบัญญัติไคอาลักษณ์ คือ
 ๑. สุนทรโวหาร ๒. ขุนสารประเสริฐ ๓. ขุนวิเชียร
 อักษร ๔. ขุนวิจิตรอักษร ไคลูกขุน คือ ๑. ขุนหลวง
 พระไกรสิทธิ์ ๒. พระพิณิจัยราชปลัด ๓. หลวงอรรถยา
 ไคราชบัณฑิต คือ ๑. พระมหาวิฑูชาธรรม ๒. ขุนศรีวร
 โวหาร ๓. นายทัมทิม ๔. นายคอนเปரியู รวม ๑๑
 นาย ชำระพระราชกำหนดบทพระอัยยการอันมีอยู่ในหอ
 หลวง คู่เงพระธรรมศาสตร์เป็นคณไป ักเป็นหมวก
 เป็นเหล่าเขวไค แลวทรงพระอุสสาหะทรงชำระคักแปลง

ซึ่งมทอนปลาคมนั้นให้ชอบลงไวควยพระทัย ทรงพระมหา
 กรุณาธิคุณจะไห้เป็นประโยชน์แก่กษัตริย์อันจะดำรงแณ
 คินไปภายหน้า ครั้นชำระแล้วให้อวลักษณ์ชุบเส้นหมึก ๓
 ฉะบับ ไหวหองเครื่องฉะบับหนึ่ง ไหวหอลวงฉะบับหนึ่ง ไหว
 ณศาลหลวงสำหรับลูกขุนฉะบับหนึ่ง คือเรื่องนายบุญศรีนี้
 จึงเป็นคดีสำคัญ เป็นเหตุให้ชำระสละต่างกฎหมาย รวม
 รวมเป็นหมวดหมุตรวรุกุไคฎายคาย คือ กฎหมาย ๒ เล่ม
 ของเรานี้เอง คูเล่ม ๑ หน้า ๓๕ คือเรื่องไรแดง
 เคิมอำมาตย์ผู้หนึ่งชื่อมนโธสารเป็นผู้บังคับบัญชาคดีความ
 ทั้งหลายในครงแผนคินสมเด็จพระเจ้ามหวุสุมมุตติราช
 คราวหนึ่งมีบุรุษ ๒ คน กระทำไรแดงไคลกกัน เมื่อเกิด
 แดงนั้นเอวคินพุนเป็นถบนกลาง แดงนั้นก็ยงเลื่อยผาคผาน
 ข้ามถนเขาคินเนื่องเป็นอันเคียวกัน เมื่อเป็นผลบุรุษทั้ง
 ๒ คน คางเก็บแดงจึงเกิดวิวาทกันขึ้น แลวนำคดีมาขอ
 ไหทานุมโนธารอำมาตย์ชำระ มโนธารอำมาตย์จึงชี้ขาด
 ว่า ไรแดงมีถนกลาง และแตรอยู่ในไรของผูใดก็เป็น
 ของผูนั้น คิวิวาทฝ่ายหนึ่งไม่พอใจในคำตัดสิน จึงนำคดี
 ไปกราบทูลแด่พระเจ้ามหวุสุมมุตติราช ๗ จึงไซ้ความตย์ผู้
 หนึ่งไป พิจจภณาคณแดงอันข้ามถนนั้น แลวเลิกคณแดงไป

ดูตามปลายยอด ซึ่งกัณฑ์เอายอดมาไว้ตามต้น คือ ว่าต้น
 ของใครคนนั้นก็โดยดั่ง พระบรมราชวินิจฉัยข้อนี้เป็นที่
 พอใจของราษฎร เป็นอันมาก และราษฎรพากันพิจารณินินทา
 มโนตำราอำมาตย์ว่าประกอบด้วยคดี ๕ ประการ บังคับ
 คดีเป็นธรรม เหตุนี้ท่านมโนตำราอำมาตย์ จึงพยายาม
 แสวงหาตำรากฎหมาย เมื่อได้ศึกษามุขปริบูรณ์แล้ว จึง
 ใ้ใครรวบรวมเขียนเป็นเล่มหนึ่งชื่อสั้น กวาดเรียกว่ากำกักร์
 พระธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นสมุดกฎหมายสำหรับบังคับคดี
 ความทั้งหลาย เป็นฐานที่ตั้งของกฎหมาย ๒ เล่ม คือ
 กฎหมาย ๒ เล่ม เล่ม ๑ หน้า ๑๐ - ๑๑

๓, คดีเรื่องนายโตมพ่องนายทอง คดีนี้ปรากฏว่า
 นายทองได้ทำที่ค้ายเกี่ยวมิดดากัน เป็นเหตุให้ฮิปู้ดุก
 นายโตมตาย นายโตมจึงพ่องขอให้ดงโทษนายทอง ซึ่ง
 ได้มีพระบรมราชวินิจฉัยว่า หากมีกรรมมันผู้ตายถึงกรรม
 เองอย่าให้มิโทษ และเป็นเหตุให้ประกาศใช้กฎหมาย
 ดัชนีระเบียบคเสร์จบที่ ๓๗ - ๓๘ - ๓๙ - ๔๐
 ๔๑ รวม ๕ มาตรา กวาดถึงดัชนีที่ไร่นากระหนาบ
 คายเกี่ยวกัน แต่กฎหมาย ๕ มาตรานี้ ได้มีประกาศพระ
 ราชบัญญัติรัชชกาดที่ ๕ ยกเลิกเสียแล้วเมื่อปีออกฉดศก

๑๒๔๖ กฎหมาย ๒ เล่ม เล่ม ๑ หน้า ๓๓๑

๔, คดีเงินขงเสง ฟ่องเงินงุย คดีเรื่องนี้ปรากฏว่า
 เงินขงเสงเป็นเงาของลำเภา และเงินงุยโคเขาไป ทง
 พายอปปาง พระเกษมราชสุภาวดีจึงนำความขึ้นขอพระ
 บรมราชวินิจฉัย มีพระบรมราชโองการรับสั่งว่า ลำเภา
 เป็นอันตราหายไปควยภัย ๕ ประการขณะนี้ ทานูวาเป็นภาค
 กำหนดอายุลำเภานั้น เงาของจะฟ่องเรียกดุคาลำเภามิ
 ไค พระบรมราชวินิจฉัยคดีนี้ จึงเป็นเหตุให้มีประกาศกฎ
 หมายลักษณะเบ็ดเตล็ดเรื่องเขา ยี่ม ๑๒ มาตรา คือ
 ลักษณะเบ็ดเตล็ดที่ ๓๕ - ๔๕ คดีนี้เกิดขึ้นเมื่อปี จุ
 ลีศักราช ๑๕๖๕ เขาใจวาเป็นมหาศักราช ตรงกับ พ.ศ.,
 ๒๑๘๕ แผนุคินสมเ็จพระเงาปราสาททอง กฎหมาย
 ๒ เล่ม เล่ม ๑ หน้า ๓๔๑

๕, คดีเรื่องจายศ ขนพิชัยสงคราม คดีนี้ปรากฏ
 ว่าสามเกียนรับจ้างไปในเรือขนพิชัยสงคราม เมื่อไปวัด
 ไปรดสักกร์ สามเกียนทวงเบียดกาจางแกจายศ อยู่มา
 ประมาณ ๕ - ๖ วัน ผู้รายแทงสามเกียนตาย จะโคผิด
 แยกควยผู้โคหามิโค ผิดใจกันกับจายศเท่านั้น ตาม
 จายศๆ ปฏิเสธ แต่มีคำพิรุธบาง พิจารณามิออก ขนธรณี

บาดจึงนำความขึ้นกราบบังคมทูลขอพระบรมราชวินิจฉัย
คดีนั้น ไปรุดเกล้าๆ พระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยว่า
ถ้าเหตุเท่านั้นเป็นแต่พิรุธจะให้ลงโทษแก่จำเลยมิได้ และ
โดยเหตุนี้จึงได้มีลักษณะเบ็ดเสร็จที่ ๑๒๕ และ ๑๒๖
ซึ่งกล่าวด้วยหลักพะยานแวดล้อมคดี ในเรื่องเล่าเหตุว่า
ฟ้องใครไม่ใครเพียงใด คดีนี้เกิดขึ้นใน ค,ศ, ๑๕๐๖ แผน
ดินสมเด็จพระรามธิบดีที่ ๑ กฎหมาย ๒ เดม ๆ เดม
๑ หน้า ๒๕๓

๖, คดีเรื่องหมิ่นยศคตของ เนื่องจากคดีที่หมิ่นยศ
ของไซอิ เกิดทาสนำแขกไปพันคืน และลูกชายอิเกิดอยู่
บ้านหมิ่นยศคตของ ไซนางอุณเภาเค็ก เอาเค็กใส่เกาอิ
ไปตั้งไวณบนสะพานน้ำ แลวนางอุณไปงมกุง กรนกลับมา
จึงเห็นลูกอิเกิดคกจมหน้าอยู่ เอาขึ้นมาประคบประหงม —
และอยู่ไคประมาณครหนึ่งลูกอิเกิดตาย ลูกขณผู้พิพากษา
วินิจฉัยว่าเค็กมีกาเป็นเบียบหมิ่นหนึ่ง ให้ปรับนางอุณทวิคุณ
และนำความขึ้นกราบบังคมทูลขอพระบรมราชานุญาต ให้
ปรับตามไมศัตย์ มีพระราชโองการเนื่องจากเหตุนี้ ให้
แต่งพระราชกฤษฎีกามาคนไวเป็นขอบัญญัติ เรียกว่ากรม
ศักดิ์ เมื่อปี ๑,๓,๕๕๕ ซึ่งตรงกับ พ,ศ, ๒๑๓๐ แผนดิน

สมเด็จพระเอกาทศรถ ตั้งในแผ่นดินพระนเรศวร
กฎหมาย ๒ เล่ม เล่ม ๑ หน้า ๕๕

๗, กคือเรื่องขุนไกรนารายณ์ เรื่องนี้ขุนไกร นารายณ์กับนางเกศภรรยาจะหย่ากัน แต่ดินเค็มทั้ง ๒ ฝ่ายไม่มีเหตือ ลูกขุนผู้ปรับซึ่งนำความขึ้นกราบบังคมทูล ว่า ส่วนดินเค็มขุนไกรนารายณ์เอาไปเดนมุเบงกาเสียหมด และดินเค็มของนางเกศแถมไปลาวเมืองหนา ขาคทนต์ไม่มี กัดบ ยุ่งแต่ดินสมุทรการจะควรประการใด จึงสมเด็จพระ เจ้ารามาชิมคือพระพุทธเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโอง การให้แต่งพระราชาคณะฎีกาเป็นขอบัญญัติ เรื่องทรัพย์ระ- วางยั่วเมียว่า ดินเค็มเป็นอันทรายสูญหายไปแล้วจะ เอาดินสมุทรไซแทนตนได้มีกำหนดทั้งปรากฏในดึกขณะยั่ว เมียบทที่ ๗๒ ซึ่งมีใจความว่า ดินเค็มสูญหายไปโดย ไม่มี ความจงใจทุจริตแล้ว ให้เอาดินสมุทรไซเค็มอันดิบ หายนั้นจงชดวน เรื่องนี้เกิดขึ้นเมื่อปี ๑๕๐๕ ซึ่งเข้าใจว่า เป็นพุทธศักราช ตรงกับ ๑, ๖, ๗๗๒๓ แผ่นดินสมเด็จพระ รามาชิมคือที่ ๑

๘, กคือเรื่องมฤคกพระยาสุโขทัย กคินี่พระยาสุโข ทัยถึงอนิจกรรม พระบาทสมเด็จพระเอกาทศรถอิศวร —

บรมนาถบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว เข้าใจว่าปี ๒๑๕๕ เป็น
 พุทธศักราช ซึ่งสอดโคความว่าเป็นในแผ่นดินพระเจ้าทรง
 ธรรม ในทรงพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยให้แบ่งปัน
 มรดกแก่บิดามารดา บุตร ภรรยา ญาติพี่น้องทั้งปวง แยก
 ความปรากฏว่ามีบุตรชายหญิงซึ่งโคแบ่งทรัพย์สิ่งของใหม่
 เรือนไปแล้ว ยังจะเอาเอาส่วนแบ่งปันโคหรือหามิโค
 โดยพระราชกฤษฎีกาว่า ราษฎรทั้งหลายอันมีบุตรชายหญิง
 กรณใหญ่บิดามารดาแบ่งทรัพย์สิ่งสิ่งให้ไปมีเรือนแล้วนั้น
 จะเข้ามาปะ เข้ามายันเอาทรัพย์สิ่งสิ่ง บิดามารดาซึ่ง
 มรณะภาพอีกนั้นทานมิให้ปันให้ และทรัพย์นั้นให้ปันให้แก่
 ลูกหลานผู้มีโคทรัพย์นั้น ถ้าหาลูกหลานมิโคคังกล่าวนั้นไซ้
 ึ่งให้ปันทรัพย์นั้นแก่บุตรผู้มีเรือนแล้ว กฎหมาย ๒ เดิม
 เดิม ๑ หน้า ๔๒๕

๕, กคือเรื่องชนชั้นทรพิมล เรื่องนี้ชนชั้นทรพิมล
 ภาย มีทรัพย์อุทิศให้สร้างพระธรรม กคเกิดขึ้นเมื่อปี
 ศักราช ๑๑๑๖ เข้าใจว่าเป็นควยศักราช กฎหมายตรงกับ
 พุศ, ๒๐๓๐ พระบาทสมเด็จพระบรมนาถบพิตรพระพุทธ
 เจ้าอยู่หัว เข้าใจว่าแผ่นดินสมเด็จพระชัยราชาธิราช -
 ทรงพระบรมราชวินิจฉัยให้จัดการไปตามความตั้งใจของ

ผู้ตาย

๑๐ คดีเรื่องหลวงอุดมจินคาราชบัณฑิตย์ เรื่องนี้
หลวงอุดมจินคาราชบัณฑิตย์กล่าวโทษนายบุญรอด นาย
เกก ว่าอีเขียวทาสภรรยาหลวงอุดมจินคาบอกความว่า
นายบุญรอด นายเกกขมขืนอีเขียวถึงชำเรา ครั้นชำระ
ไคศความว่าอีเขียวทาสภรรยาหลวงอุดมจินคาเลี้ยงไม่เป็น
ธรรมฉันเมีย ไซ้ให้อีเขียวไปขนเขาขึ้นฉางเหมือนเอากก
เมียรายวัน อีเขียวไปรับจ้างขนเขานายบุญรอดเลี้ยงเงิน
ที่เมืองสมุทร อีเขียวไหนดนายบุญรอดทำชู้ถึงชำเรา จึง
ต้มเค็จพระบรมนารถบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงพระ
กรุณาไปรุดเกล้าฯ สั่งแกดุกขุนณะศาลหลวงว่า แกนี้สืบ
ไปเมื่อหน้า ถ้ามีผู้ใดมาฟ้องว่าชายทำชู้ควยทาส
ภรรยา ไคศความเป็นเหมือนอย่างอีเขียวคั้งนี้ อย่าให้
ลูกขุนในศาลหลวงรับฟ้องขุนนไวพิจาทณาเป็นอันขาดที่
เคียว เรื่องนี้เกิดขึ้นเมื่อปี ๑๑๕๕ เขาใจว่าเป็น จ,ค,
ทรงกับ พ,ศ,๒๓๔๑ ครั้งแผ่นดินพระพุทธยอดฟ้า
กฎหมาย ๒ เดม เดม ๒ หน้า ๖๐

ตำนานของการออกกฎหมาย

คำว่ากฎหมายได้อธิบายมาแล้วในเบื้องต้นแล้วว่า
 คือระเบียบที่มีอำนาจเหนือใจวางกำหนดสำหรับการ
 ดำเนินของผู้อยู่ใต้อำนาจเป็นคำบัญชาอย่างใดอย่างหนึ่ง
 ที่จะให้กระทำหรืองดเว้นไม่กระทำสิ่งใด และโดยหลัก
 กิ่งกวดาวมานี้ ตอนไหนเรากำลังถึงว่า ใครเดาจะกล่าว
 ว่าเป็นผู้มีอำนาจเหนือ ผู้อำนาจเหนือในที่นี้ คือหมายถึง
 ถึงผู้เป็นใหญ่ควบคุมบังคับบัญชาในปฐะเทศโลกประเทศ ๑
 ซึ่งมีสมญาว่า รัฐรัฐาธิปัตย์ ๆ เป็นผู้ออกกฎหมายบังคับบัญชา
 ชาราชกรพตเมืองผู้อยู่ใต้อำนาจตามปกติ เช่น เราจะ
 เห็นได้ในกฎหมายดกษณะพระธรรมนุญปี จุดศักราช ๑๑๔๔
 ว่า พระบาทสมเด็จพระเอกาทศรถ พระเจ้าอยู่หัว เสด็จ
 ผนังกงุฎพิมาน มีพระบรมราชโองการให้ตราพระราช
 บัญญัติแกศาดก้านนการทั้งปวง เขตต์กระทรวงว่า ตั้งแต่
 ไปเมื่อหน้า ซึ่งผู้ใจวากการทุกกรรมอันหาโรงศาดมิได้ ให้
 ตระดาการที่จะพิจารณาความบังคับบรรดกิดาณาประชา
 ราชกรมเป็นชาแผนกดิน และอย่าให้ผู้หาโรงศาดมิไกุนั้น
 รับหนึ่งลือเดามาใตตามเอง ถาและหากราชกรจะรอง

ฟ้องไซ้ ให้ผู้คนายอาณาทพยามาดนำเอามาว่าตาม
 กระทบวงซึ่งรูปความบรรคามีโรงศาล จะไต่พิจารณาเนื่อ
 ความทั้งปวงนั้น ให้พิจารณาตามกระทบวง

แต่ทั้งนี้มิไต่ความหมายความว่า กฎหมายทั้งปวงต้องเป็น
 ขอบัญญัติที่ รัฐธรรมนูญเป็นมอดกไซ้บังคับ เพราะในข้อใด
 ที่ไม่มีกฎหมายเป็นตัวหนึ่งลัดตรามัญญัติไว้ ผู้พิจารณาก็ยอม
 จะยกเอาธรรมเนี่ยมประเพณีหรือความยุติธรรมขึ้นเพื่อกับ
 คดีใด ก็คงคำอธิบายในเรื่องความเป็นมาแห่งกฎหมายนั้น
 แลดู กฎหมายในเมืองไทยเท่าที่ปรากฏในกฎหมาย ๒
 เดิม ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ไปรค
 ให้ชำระเรียบเรียงไว้เมื่อปี ๑๗๖๕ ทรง
 พุทธศักราช ๒๓๔๗ และหมุดปลัดเคยกี้ไต่พิมพ์จำหน่ายใน
 ครั้งแรกเมื่อปีระกา พุทธศักราช ๑๒๓๕ ตรงกับ ๗, ๓,
 ๒๔๑๖ ตามที่สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ ทรง
 อธิบายไว้ในตำนานกฎหมายเมืองไทยนั้น กฎหมายลักษณะ
 ต่าง ๆ ที่ปรากฏในกฎหมาย ๒ เดิม หรือในกฎหมาย
 ราชบุรินทร์ เป็นกฎหมายครั้งสมัยกรุงเก่าเป็นต้น คือ ใน
 แผนดินสมเด็จพระรามธิบดีที่ ๑ มีทั้งกฎหมายขึ้นถึงนี้

๑, กฎหมายลักษณะพะยาน ปีชานโทศก ๑๘๘๔
เป็น พ,ศ, ทรงกับ จุดศักราช ๗๑๒

๒, กฎหมายลักษณะอาชญาหลวงกำหนดโทษ ๑๐
สถาน ปีเถาะตรีศก จุดศักราช ๗๑๓

๓, กฎหมายรับฟ้อง ปีมะแมลัปศก ๑๘๘๕ เป็น
พุทธศักราช ทรงกับจุดศักราช ๗๑๗

๔, กฎหมายลักษณะลักพา ปีมะแมลัปศก ๑๘๘๕
เป็นพุทธศักราช ทรงกับจุดศักราช ๗๑๗

๕, กฎหมายลักษณะอาชญาราษฎร ปีระกานพศก
๑๘๐๓ เป็นพุทธศักราช ทรงกับจุดศักราช ๗๒๑

๖, กฎหมายลักษณะโจร ปีกุนเดกศก ๑๘๐๓ เป็น
พุทธศักราช ทรงกับจุดศักราช ๗๒๑

๗, กฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จว่าด้วยที่ดิน ปีกุนเด
เดกศก ๑๘๐๓ เป็นพุทธศักราช ทรงกับจุดศักราช ๗๒๑

๘, กฎหมายลักษณะฉ้อฉล ปีชวโกโทศก ๑๘๐๔
เป็นพุทธศักราช ทรงกับจุดศักราช ๗๒๒

๙, กฎหมายลักษณะฉ้อฉลเบียดเบียนสินบริคณฑ์เพิ่ม
เพิ่ม ปีฉศก ๑๘๐๕ เป็นพุทธศักราช ทรงกับ พ,ศ,

๑๐, ดัชนีโจร ว่าด้วยสมโจร ปีมะเมียอัฐศก
๑๕๑๐ เป็นพุทธศักราช ตรงกับ จุดศักราช ๗๒๘

๑๑, กฎหมายดัชนีเบ็ดเสร็จ ปี ๑๕๐๖ เป็น
พุทธศักราช

ในแผนดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชรัชกาลที่ ๒
มีตั้งกฎหมายดังนี้ คือ :-

๑, กฎหมายดัชนีอาญาศึก ปีชาน ๗๕๖ เป็น
จุดศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๑๕๗๘

ในแผนดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถมีตั้งกฎหมาย
ดังนี้ คือ :-

๑, กฎหมายทำเนียบศักดินาข้าราชการฝ่ายทหาร
พลเรือน ปีจอ พุทธศักราช ๑๕๕๘ ตรงกับจุดศักราช -
๑๕๑๖ แต่ในกฎหมาย ๒ เดิมเขียนว่า ๑๒๕๘ เลข ๒
หน้าจะคลาดเคลื่อน

๒, กฎหมายทำเนียบศักดินาพลเมือง ปีจออศก
๑๕๕๘ เป็นพุทธศักราช ตรงกับจุดศักราช ๑๕๑๖

๓, กฎหมายดัชนีขมดศึก ปีฉลู ๑๓๗๓ เป็นมหา
ศักราช ตรงกับ พ,ศ., ๑๕๕๗ และ ๑,ศ., ๘๑๕

๔, กฎหมายเพิ่มเติมลักษณะอาชญาหลวง ปีกุนตอ
ศก ๑๙๗๖ เป็นพุทธศักราช

๕, กฎมณเฑียรบาล ปีชวณ ๘๒๐ เป็นจุดศักราช
ตรงกับ พุทธศักราช ๒๐๐๒ แต่ในกฎหมาย ๒ เดิมเขียน
ว่า ๓๒๐ ซึ่งเข้าใจว่าเลข ๓ ผิด เพราะจุดศักราช ๓๒๐
อยู่ในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ แต่สมเด็จพระบรม
ไตรโลกนาถเสวยราช ปีจุดศักราช ๓๘๖ และตั้ง
กฎมณเฑียรบาลในแผ่นดินนี้

ในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ มีตั้งกฎหมาย
ครั้งนี้ คือ กฎหมายเพิ่มเติมลักษณะรับฟ้อง ปีวอก พ,ศ,
๑๙๕๖ ตรงกับ จ,ศ,๘๖๔ ในกฎหมาย ๒ เดิม เขียนว่า
ปี ๑๙๒๖ เดิม ๒ หน้า ๓๐ ควรเป็นเลข ๕ คือ ๑๙๕๖
ในแผ่นดินสมเด็จพระชัยราชาธิการ มีตั้งกฎหมายครั้งนี้

๑, กฎหมายลักษณะพิศุจน์ ปีมะแม จ,ศ,๘๙๗ ใน
กฎหมาย ๒ เดิมเขียนว่า ๘๙๕ เลข ๕ หักคงจะผิด นา
จะเป็น ๘๙๗ ตั้งพระมติของสมเด็จพระบรมพระยาคำรงราชา
นุภาพ

๒, กฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จ ปีมะแม ๑๑๔๖ เป็น
ศักราช ตรงกับ พ,ศ,๒๐๐๗

๓, พระราชบัญญัติต่าง ๆ ปี ๑๑๔๖ เป็นคัมภีร์ราชกฎหมาย ตรงกับ พ,ศ,๒๐๐๗ ปีเดียวกัน ในแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ มีคัมภีร์กฎหมายคัมภีร์นี้ คือ :-

กฎหมายเพิ่มเติมลักษณะอาชญาหลวง ปีระกา พ,ศ, ๒๐๕๓ ตรงกับ จ,ศ,๕๑๒ ถ้าเด็จพระเอกาทศรถทรงตั้งในแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราชคัมภีร์นี้ :-

๑, พระราชกำหนดบำเหน็จศึกอยู่ในลักษณะชบดปี ๕๕๕ เป็น จ,ศ, ตรงกับ พ,ศ,๒๑๑๗ และ

๒, กฎหมายลักษณะกรมศักร์ทรงตั้งในปีเดียวกัน ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม มีคัมภีร์กฎหมายคัมภีร์นี้ :-

๑, พระธรรมนุญกระทรวงศาล ปีชวด ๑๕๔๔ เป็นมหาคัมภีร์ราช ตรงกับ จ,ศ,๕๘๖ และ พ,ศ,๒๑๖๘ ในกฎหมาย ๒ เดิมเขียนว่า ๑๑๔๔ เลข ๑ หลังคงจะคาดเคลื่อน น่าจะเป็น ๒ หรือ ๕ ถ้าเป็นเลข ๕ คือ ปี ๑๕๔๔ ก็เป็นมหาคัมภีร์ราช ถ้าเป็นเลข ๒ คือ ๑๒๔๔ ก็เป็นคัมภีร์ราชกฎหมาย ซึ่งตามคำอธิบายของกรมพระยาคำรงราชานุภาพทรงเห็นว่าน่าจะเป็นเลข ๒

๒, กฎหมายลักษณะมฤคก ปี่ ๒๑๕๕ รวม ๒ ฉบับ
บัญญัติเรื่องแม่ทัพสัมปัติของบุตราย ปี่ ๒๑๕๕ นี้เป็น
พ,ศ,

๓, กฎหมายลักษณะมฤคก ปี่ ๒๑๕๘ ซึ่งเป็น พ,ศ
ในแผ่นดินพระเจ้าปราสาททอง มีตั้งกฎหมายดังนี้

๑, กฎหมายพิภักกระเบียบอายุ ปีระกา ๑,ศ,๕๕๕

๒, กฎหมายลักษณะอุทธรณ์ ปี่กุน ๑๕๕๕ เป็นมหา
ศักราช ตรงกับ พ,ศ,๒๑๗๕ และ ๑,ศ,๕๕๗

๓, พระธรรมนูญตรา ๓ ควง ปี่กุนส์ปตศก ๑๕๕๕
เป็นมหาศักราช ตรงกับ พ,ศ,๒๑๗๕ และ ๑,ศ,๕๕๗

๔, กฎหมายลักษณะโทษ ปี่ดลุนพศก ๑๕๕๗ เป็น
มหาศักราช ตรงกับ พ,ศ,๒๑๘๑ และ ๑,ศ,๕๕๙

๕, กฎหมายเพิ่มเติมลักษณะโทษปี่กุนเบ็ญ๑ศก -
๑๒๗๗ เป็นศักราชกฎหมาย ตรงกับ พ,ศ,๒๑๘๑ และ
๑,ศ,๑๐๐๕

๖, พระราชกำหนดบท ๑ ปี่มะแม ๑,ศ,๑๐๐๕

๗, กฎหมายเพิ่มเติมลักษณะอาชญาหลวง ห้ามไม่
ให้ยกดูกล่าวให้ชาวต่างประเทศ ปี่กุน ๑,ศ,๑๐๐๕

๘, กฎหมายลักษณะกู้หนี้ ปีชวดสัมฤทธิ์ศกปี ๑๒๖๘ เป็นค้ำกราทกฎหมาย ตรงกับ พ,ศ,๒๑๙๒ และ ๑,ศ, ๑๐๑๐ ในกฎหมาย ๒ เดิมเขียนว่า ๑๒๓๘ เลข ๗ หน้า จะผิด ที่ถูกต้องเป็น ๖ คือ ปี ๑๒๖๘

๙, พระราชกำหนดเกณฑ์ ๑ ปีลดอุเอกศก ๑,ศ, ๑๐๑๑ กฎหมาย

๑๐, กฎหมาย ๓๖ ข้อ บท ๑ ปี ชาดโทษก ๑,ศ ๑๐๑๒

๑๑, กฎหมายลักษณะเบ็ดเตล็ด ๑ ปี ๑๕๖๕ เป็น มหาค้ำกราท ตรงกับ พ,ศ,๒๑๘๕

ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมีคั้งกฎหมาย คั้งนี้

๑, กฎหมายเพิ่มเติมลักษณะรับฟ้อง ปีกุน คริศก ๑๕๕๑ เป็นมหาค้ำกราท ตรงกับ พ,ศ,๒๒๑๕ และ ๑,ศ, ๑๐๓๓

๒, กฎหมาย ๓๖ ข้อ ๑๒ บท ระวังปีมะโรงถึง ปีเถาะ ๑,ศ,๑๐๒๑ ๑,ศ,๑๐๔๕

๓, พระราชกำหนดเกณฑ์ ๔ บท ระวังปีจอ ถึง ปีเถาะ ๑,ศ,๑๐๓๒ ถึง ๑,ศ,๑๐๓๘

ในแผ่นดินสมเด็จพระเพทราชาตั้งกฎหมายดังนี้

๑, กฎหมายลักษณะลักขณะมุดคคีวิวาท ว่าควย
ทัตสันความ ปีชวค ๑, ศ, ๑๐๕๒

๒, กฎหมาย ๓๖ ขอ บท ๑ ปีวอก ๑, ศ, ๑๐๕๔

๓, กฎหมายลักษณะตุลาการ ปีชวค ๑, ศ, ๑๐๕๕

ในแผ่นดินสมเด็จพระเชษฐาธิราชตั้งกฎหมายดังนี้

๑, กฎหมาย ๓๖ ขอ ๑๘ บท ว่างปีฉลุ ถึงปี
มะแม ๑, ศ, ๑๐๓๖ ถึง ๑, ศ, ๑๐๔๕

๒, กฎหมายเพิ่มเติมลักษณะตระลาการ ปีวอก
๑, ศ, ๑๐๕๐ ในกฎหมาย ๒ เดิมเขียนว่า ๑๕๐๐ ซึ่งเข้า
ใจวาคดาคเค็ด็อน

๓, กฎหมายเพิ่มเติมลักษณะมุดคคีวิวาท ว่าควย
การสมรส ปีกุน ๑, ศ, ๑๐๕๓

๔, พระราชกำหนดเกา ๒๕ บท ว่างปีกุน -
๑, ศ, ๑๐๖๕ ถึงปีกุน ๑, ศ, ๑๐๕๒

ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมโกศตั้งกฎหมาย
ดังนี้ :-

๑, กฎหมายเพิ่มเติมลักษณะมุดคคีวิวาท ว่าควยกำหนด
เลข ปีฉลุ ๑, ศ, ๑๐๕๖

๒, กฎหมายลักษณะวิวาท ปีมะเส็ง ๑๓๖๕ ทรง
กับ พ,ศ, ๒๒๕๓ ๑,ศ, ๑๑๑๑ ในกฎหมาย ๒ เดิมเขียน
ว่า ๑๒๖๕ ซึ่งน่าจะผิด เพราะถ้าเป็น ๑๒๖๕ พระนาม
กระษัตริย์ไม่ตรงกัน ซึ่งน่าจะจะเป็น ๑๓๖๕ ควดยพระเจ้า
แผ่นดินพระนามตรงกัน

๓, กฎหมายเพิ่มเติมลักษณะทนาย ปีกุน ลัปตศก
๑๓๕๕ ซึ่งน่าจะผิด เพราะตามพระราชพงศาวดาร —
ฉบับพระราชหัตถ์เดชาเขียนว่าปี ๑๓๗๕ เป็นศักราช
กฎหมายตรงกับ ๑,ศ, ๑๑๑๗

๔, กฎหมาย ๓๖ ขอ ๕ บท ระวังปีฉลู ๑,ศ,
๑๐๕๕ ถึง ปีจอ ๑,ศ, ๑๑๑๖

๕, พระราชกำหนดเกา ๒๖ บท ปีฉลู ๑,ศ,
๑๑๑๕ ถึง ปีชวด ๑,ศ, ๑๑๒๐

เท่าที่ไคร่ระบุมานางบนนี้ เป็นกฎหมายที่ทรงขึ้นใน
ราชการต่าง ๆ ทรงสมัยกรุงเก่าซึ่งพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัด
ชำระรวบรวมเป็นหมวดเป็นหมู่ ให้อร่ากชุบเส้นหมึกเป็น
๓ ฉบับไว้ห้องเครื่อง..๑ หอหลวง ๑ ณศาลหลวงสำหรับ
ดูขุน ๑ ปีคตราพระราชสิทธิ์ พระคชสิทธิ์ และตราบัวแก้ว

ซึ่งในภายหลังหมอบรัดเลย์ได้คัดลอกนำมาพิมพ์เป็นกฎหมาย ๒ เล่ม ที่ปรากฏชื่อแพร่หลายอยู่จนบัดนี้ ในปี ๑,๙๑๖๖ ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๓๗ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดให้ชำระกฎหมายแล้วปรากฏว่ามีทั้งกฎหมายอีก ก็คือ—

๑, กฎหมายลักษณะฉ้อฉลเมื่อยปีชวศ ๑๑๖๖ เป็นจุดศักราชว่าควยลักษณะมูลวิจาทแห่งฉ้อฉลเมื่อย

๒, พระราชบัญญัติศีกาาง ๆ ระวัง พ.ศ. ๒๓๔๑ ถึง ๒๓๔๔ เป็นคน วิธีที่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทั้งกฎหมายขึ้นนั้น เคิม ๆ จะเอาอะไรเป็นหลักแน่นอน นึกไม่ไค ชำเมื่อก่อนที่ไคมีหนังสือขอแทนคำพูดเดวก็เห็น จะเป็นคำบัญชาของรัฐบาลที่พิศัยที่หมอบรัดเลย์ และราชฎรทองบนจกจำไว้ในใจอันอาจคาดเดวที่อนย่นยีกไปตาม กาดตามสมัย และก่อนขึ้นไปนั้นก็จำของปฏิบัติกันไปตาม ธรรมเนียมประเพณีคั้งที่ไคอธิบายมาเดว ตอนที่วาควย ความเป็นมาแห่งกฎหมายในเมืองไทย ปรากฏตามคำอธิบายของสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพว่า หนังสือไทยนั้นไคเริ่มมีขอเมื่อปีมะแม ๑,๙๑๕ ตรงกับ พ.ศ. ๑๘๒๖ โดยพระยารามราชซึ่งมีพระนามอีกอย่าง ๑ ศีกชึน

ว่า สมเด็จพระอริราชวงษายะ เจ้าจาร์ริกกับคิลาฮีไว้ในหอพระสมุค
 วชิรญาณทุกวันนี้ ฉะนั้น ถ้าจะมีกฎหมายตั้งขึ้นต่อมาจาก
 พ.ศ. ๑๘๒๖ หรือกฎหมายเก่าที่ตั้งขึ้นก่อน พ.ศ. นั้น คง
 จะเริ่มจดลง และรักษาในภาษาไทย ส่วนก่อนนั้นสมเด็จพระ
 กรมพระยาคำรงราชานุภาพทรงอธิบายว่า แม่จะยังไม่มี
 หนังสือไทยก็ดี ก็ใช้หนังสือคฤนถ์ซึ่งพวกพราหมณ์ห้ามา
 แตะอินเคียบ หนังสือคฤนถ์นี้ทรงอธิบายว่า มีที่จาร์ริกไว้เป็น
 คิลาเขียนเป็นภาษามคธภาษาดั้งสกฤษ และเป็นภาษา
 ขอม แต่ไม่เคยเขียนในภาษาไทย ทรงเขาพระทัยว่าใน
 สมัยเมื่อครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ถ้าหากจะคิดเขียน
 กฎหมายเป็นท้าวหนังสือก็จะคงเขียนในภาษาขอม หรือ
 ภาษาดั้งสกฤษ คอยหนังสือคฤนถ์ ขอนี้ถ้าหากเราอ่านกฎ
 หมาย ๒ เดมค่อนทีวาคอยดักขณะพระธรรมศาสตร์ แดว
 เราจะเห็นไควาคำกิริพระธรรมศาสตร์นั้นเคิมเขียนเป็น
 ภาษามคธที่นำมาใช้ในเมืองไทย ซึ่งฟังดัดเขียนเป็นภา
 ษาไทย ในภายหลังกับสมจริงเป็นพระคำริห์ของสมเด็จพระ
 กรมพระยาคำรุงราชานุภาพนั้นทรงอธิบายในวิธีคังสนธิ -
 ครั่งสมัยกรุงเก่าว่า กฎหมายครั้งกรุงศรีอยุธยาที่เราจะ
 ู้ไคว้ในเวดามีอยู่ในกฎหมายพิมพ์ ๒ เดม ซึ่งคนละบบ

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดให้ชำระ -
 เรียบเรียงใจเมื่อปีชวค ๑, ศ, ๑๑๖๖ พ, ศ, ๒๓๔๗ และ
 หมอบรัดเลย์ได้พิมพ์จำหน่ายในครั้งแรกเมื่อปีระกา ๑, ศ
 ๑๒๓๕ พ, ศ, ๒๔๑๖ ยังมีกฎหมายกรุงกรุงเก่าที่ไม่ได้พบ
 หรือไม่เคยเอาเข้าเรื่อง เมื่อชำระกฎหมายในรัชกาลที่ ๑
 อยู่อีกบาง หอพระสมุดไคไฉ่ลัก ๒ - ๓ เดิม ลักษณะทำ
 กฎหมายแต่โบราณมาคงจะทำเป็นชั้น ๆ ดังนี้คือ

ชั้นที่ ๑ เมื่อแรกตั้งกฎหมายคงถวายประกาศพระ
 ราชกฤษฎีกา บอกรับ คืน เหตุผลและพระราชนิมิตอย่าง
 พระราชกฤษฎีกาที่ยังแต่เห็นได้ในพระราชกำหนดเก่า -
 พระราชกำหนดใหม่ และกฎหมายพระดั่งนี้ เดิมน
 เป็นพระราชกฤษฎีกาเป็นกฎหมายที่แรกตั้งอย่างนั้น

ชั้นที่ ๒ เมื่อพระราชกฤษฎีกามีมาก ๆ เขา จะ
 ดอบคนยากจึงคัดตอนพระราชกฤษฎีกาเก่า คงไว้แต่ใจ
 ความเป็นย่ออย่างกลางคงจะเห็นได้ในกฎหมาย ๓๖ ขอ
 และกฎหมายหมวดพระราชาบัญญัติครั้งที่ ๓ เพื่อจะจัด
 ระเบียบกฎหมายเก่าให้สะดวกแก่สภาพการไต่ถามได้
 โดยง่าย นานๆ จึงมีการชำระกฎหมายครั้งหนึ่ง อย่าง
 ที่เราเรียกทุกวันนี้ว่าทำประมวลกฎหมาย คือรวบรวม

กฎหมายเก่าจัดเป็นหมวด ๆ ตามลักษณะความ คักเหต
 ผด วน คีน ที่ตั้งกฎหมายออกเสีย คงไว้แต่ใจความ ซึ่ง
 เป็นพระราชนิยมเรียงข้อดำคับเป็นมาตรา ๆ ในลักษณะ
 นั้น ๆ วิธีชำระกฎหมายดังกล่าวมานี้ ถ้ารับทำแต่
 กฎหมายเก่าที่ถึงมานมนานแล้ว แรกกฎหมายที่ออกใหม่ก็
 ยังกงอดก้อย่างพระราชกฤษฎีกาตามเดิม ทำอย่างนี้เป็น
 วิธีมีมาแต่กรุงศรีอยุธยา ในครั้งหลังที่สุด การชำระ
 กฎหมายโคทำเมื่อปีชวด ฉอศก ๑,๙, ๑๑๖๖ ตรงกับ
 พ,ศ,๒๓๔๓ ในแผ่นดินสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
 เวดานนหนังสือกฎหมายกรุงเก่า คงจะเป็นอันตรา
 หายสูญไปเสียเมื่อเสียกรุงเป็นอันขาด พระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงรวบรวมคนหาโคเท่าโค ก็
 เอามาเรียบเรียงตรวจแก้คทอน ทำเป็นกฎหมาย
 ฉบับหลวงขึ้นใหม่ คือฉบับพิมพ์เป็น ๒ เล่มนั้น มี
 กฎหมายชั้นกรุงรัตนโกสินทร์อยู่ในนั้น ๔ ลักษณะ คือ ะ-

- ๑, กฎหมายที่เรียกว่าพระราชบัญญัติ
  - ๒, กฎหมายพระสงฆ์
  - ๓, พระราชกำหนดใหม่
- สามลักษณะนี้ ตั้งในรัชกาลที่ ๑ และ

๔. กฎหมายลักษณะโจร ๕ เป็นต้นในรัชกาลที่ ๓ รวมเข้าในพิมพ์

ควยเหตุนี้กล่าวมานี้ กฎหมาย ๒ เดิมพิมพ์นั้นคงตามรูปกฎหมายกรุงเก่า และเป็นบทกฎหมายที่ใช้อยู่ในกรุงเก่าเป็นอันมาก จะเห็นได้ว่ากฎหมายตอนปลายกรุงเก่าที่ได้อุทิศความ เมื่อในแผ่นดินสมเด็จพระบรมโกศ แลยังไม่ทันแยกขอลักษณะตามประมวลก็มี คือ กฎหมาย ๓๖ ขอ และมีกฎหมายที่ยังเป็นพระราชกฤษฎีกา ยังไม่ได้อุทิศความที่เกี่ยวอยู่ในพระราชกำหนดเก่าอีกหลายฉบับ

(จบการตอน ๗, ๘, ๒๔๓๕)

ตำนานหอสมุด